

V čísle: Nový festival v Banskej Bystrici ● O tvorbe a spolupráci na Kardošovom 2. klavírnom koncerte ● Bratislavská premiéra Dona Carlosa ● Hudobné relácie v médiách ● Koncerty ● Recenzie CD ● Informácie ● Servis HŽ

Hudobný život '97

ROČNÍK XXIX.

8 Sk

16. 4. 1997

7

VZOR PRE EURÓPU

Vo švajčiarskom Luzerne sa koncom januára uskutočnil celoeurópsky kongres hudobných pedagógov s centrálnou témou: "Rozvoj osobnosti prostredníctvom hudobnej výchovy". Popri vlastnom domácom organizátorovi Akademii pre školskú a cirkevnú hudbu v Luzerne európsky patronát prevzala Európska asociácia pre školskú hudobnú výchovu, ktorá bola gestorm aj významnej hudobno-pedagogickej konferencie v máji 1996 v Prešove.

Na koncepcii luzernského kongresu sa podieľali 4 nemecky hovoriace európske štáty (Rakúsko, SRN, Švajčiarsko a nemecká menšina v Belgicku), ktoré predstavili svoje projekty rozšíreného vyučovania hudobnej výchovy. Prezentovali výsledky výskumov, ktoré jednoznačne z hľadiska vývinovej psychológie potvrdili veľký význam hudobnej výchovy pre rozvoj osobnosti.

V hlavných referátoch sa vystriedali naozaj špičkoví odborníci nemecky hovoriaceho teritória nielen z oblasti hudobnej pedagogiky a vedy, ale najmä hudobnej psychológie a tiež lekárskej praxe: prof. Dr. Otmar Tönz - Luzern: Rozvoj hudobnosti vo veku 2.-6. roku; Dr. Phil. Stefanie Stadler Elmer - Zürich: Hudobný vývin v tradícii diela Piageta; prof. Hans Günter Bastian: Ako ovplyvňuje intenzívna hudobná výchova vývin dieťaťa?; prof. Dr. Helmut Petsche - Viedeň: Hudba a výskum mozgu: možné vzájomné ovplyvňovanie?; prof. Dr. Wilfried Gruhn - Freiburg/SRN: Hudobná výučba - pedagogické výsledky z primárneho neurobiologického výskumu; Dr. Mária Spychiger-Fribourg/Švajčiarsko: Definícia hudobnej inteligencie podľa Howarda Gardnera.

Všetky tieto referáty prezentovali detailné výsledky výskumu, naplnenie stanovených hypotéz, jednoznačných, ale i alternatívnych odpovedí, ale ešte i mnohých otvorených otázok. V celom komplexe však ukázali, že v uvedených krajinách sú výskumné pracoviská nielen na univerzitách, ale aj v lekárskech ústavoch, že oblasť hudobného vývinu jedince má svoju stále vedeckú základňu personálnu i inštitucionálnu a najmä materiálnu vybavenosť.

Zatiaľ čo v oblasti vedeckého výskumu v súčasných postkomunistických krajinách značne zaostávame, ani nie tak vo vedeckej informovanosti, ako v personálnom, inštitucionálnom a materiálnom vybavení, tak v oblasti praktických dielní a atelierov, ktoré boli tiež súčasťou kongresu, môžeme v mnohom poskytnúť viac. K tomuto záveru sme ako účastníci luzernského kongresu z bývalých "komunistických" krajín dospeli, keď napr. kolegovia z Belgicka (Gerd Oly a Herbert Meyer) prezentovali ako najväčší úspech z posledného obdobia zavedenie hudobnej výchovy do predškolskej výchovy v materských školách. Tiež základné školy s rozšírenou hudobnou výchovou sú pre nás nie žiadne novum, v bývalom ČSFR olomoucký model prof. Daniela existoval od polovice sedemdesiatych rokov a pozitívne výsledky tu už boli začiatkom osemdesiatych rokov, zatiaľ čo švajčiarski kolegovia (Ernst Waldemar Weber a Maria Spychiger) prvé výsledky z rokov 1988-91 sumarizovali až v r. 1992.

Luzernské stretnutie hudobných pedagógov dá sa povedať z celej Európy vo mne evokovalo najmä jednu podstatnú myšlienku: "Aj napriek už takmer niekoľkoročnej možnosti vzájomnej mobility medzi východom a západom nie je dostatočná informovanosť a vzájomná komunikácia, alebo možno aj nechce byť zo strany západných kolegov, ktorí vychádzajú najmä z hospodárskej situácie strednej a východoeurópskych štátov a tú vzťahujú aj na ostatné oblasti, najmä humanitné, kde môžeme tiež odovzdať informácie a skúsenosti. Aj keď školská hudobná výchova na Slovensku nemôže byť "vzorom pre Európu", ale "vzorom pre Európu" môže byť náš systém ZUŠ, ktorý pri takýchto stretnutiach v zahraničí prezentujeme a mnohí kolegovia zo západnej Európy pri rôznych príležitostiach už navštívili naše ZUŠ. Netaja sa želaním, mať takýto systém umeleckého vzdelávania aj vo svojej krajine. Tento problém je širší, súvisí aj s otázkou európskej integrácie, integrity a mobility vzdelávacích systémov pre jednotlivé stupne a odborné zamerania škôl a preto ju prenechajme pedagogickým periodikám a časopisu "Európsky dialóg".

IRENA MEDŇANSKÁ

Hostia banskobystrického festivalu (zľava) H. David Meyers, Ulysses James z USA a kanadský skladateľ M. Kates.

Hudobné salóny v Banskej Bystrici

LÝDIA DOHNALOVÁ

V prvom pláne sa mi tento projekt javil zvláštny. Prebehnúc letným pohľadom koncepciu programu, jeho (ešte len zamýšľaného) 1. ročníka, konštatovala som: odvážny, prinajmenej nekonvenčný, s príchutou recesie aj so zmyslom pre abstraktno. Postupne však, v realite odvíjajúceho sa programu počas studeného marcového týždňa (15.-22.), som svoje tiché vyhlásenie prehodnotila do lapidárnej charakteristiky: demokratický. Projekt poskytuje vo svojom liberálnom spektre priestor rozmanitým kombináciám a variáciám, ktoré vystihujú pojem SALÓN. Salón konca 20. storočia. Taký, ktorý v susedných pozíciách dokáže exponovať zdanlivo tematicky odľahčené celky. Salón, ktorý rozvíril (alebo aspoň rozčeril) driemajúcu hladinu banskobystrického hudobného diania. Ak už len vo forme vyjadrovaných argumentov, polemík - pre a proti - okolo podujatia, jeho podobe, dramaturgickým konšteláciám, význame a perspektívach. Napokon tam, kde sa nič nedeje, tam sa ani nepolemizuje. Iba ak intriguje...

Autorom myšlienky usporiadať Salóny je skladateľ, klavirista a pedagóg, Jevgenij Iršai, pôsobiaci niekoľko rokov v Banskej Bystrici.

Salóny sú perspektívnou platformou na sústreďenie rôznych hudobných, scénických, výtvarných prúdov a prudení. Neformálne stretnutia mladých aj starších, ktoré pozbavia všedný deň strnulosti, poskytnú pocit voľnosti, tvorivej aj percepčnej slobody. Pod takýmto mottom prebiehal prvý zakladajúci ročník. A tak by mal vo svojom napredovaní pokračovať.

Spoluusporiadateľov bolo viac. Z hlavných spomeniem aspoň mesto Banská Bystrica, Park kultúry a oddychu, regionálnu pobočku Slovenskej hudobnej únie, Štátnu operu, múzeá, školy... Sponzorov bolo ešte viac. Z priestorových dôvodov nespomeniem ani tých najhlavnejších (nie, neboli medzi nimi "očakávaní" bystrickí magnáti...), radšej zavesím do éteru populárnu, až nadužívanú otázku: ozaj sa pre hudbu nená-

jdu peniaze? ako vidno, keď sa (úporne) hľadajú, tak sa nájdu.

AKO BOLO NA ZAČIATKU

Slávnostné otvorenie s príhovorom ThDr. Jána Dubínyho hudobne vybavil Dievčenský spevácky zbor konzervatória s umeleckou vedúcou M. Matisovou (J. S. Bach, Verdi, Hrušovský) a mladý, výborný český organista Martin Kovařík (Reubke, Guillon). A vzápätí sa chod festivalu dal miestami až do hektického pohybu.

Epiteton medzinárodný vôbec neznamená "ohurujúcu" kamufláž. V zmysle autorom aj interpretačnom, zdá sa, pódia festivalu viac patrili zahraničným príspevkom.

Prvý rukolapný vklad zo strany Rakúska (prostredníctvom a v spolupráci veľvyslanca a neúnavne p. Avallone) bol program s názvom Ingeborg Bachmann - život, básne a hudba. Objektívne treba uznať, že toto entré

k Salónom zapôsobilo mierne rozdrobene. Jeho scenár mal niekoľko pásem, ktoré sa na seba viazali skôr adične než nadväzne. Trochu rozvláčna charakteristika s citáciami z diela poetky, ktorá u nás nie je neznáma (I. Pfeiffer + slovenské verzie v podaní študentiek UMB) a so vstupmi "skladiab, ktoré poetka mala rada" - fragmentom Šostakovičovho 8. kvarteta a Weberových fragmentálnych 5. viet (výborné Moyzesovo kvarteto), zobrali priestor i poslucháčsku potenciú premiére podvečera.

Iršai tvorivo vyprovokovali úderne básne rakúskej poetky. Literátky filozofujúcej, aktuálnej, disponujúcej osobitnými lexickými hodnotami textov. Metafora, skratka, symbol sú prostriedkami Bachmannovej psychologických momentiek. Iršai je autor s nesmiernym dramatickým cítením. S priam seizmografickým senzorom sleduje sujet, predobraz. Potom ho transponuje, dôsledne dodržiavajúc pohyb každého významotvorného detailu. Tak znel a prebiehal sedemčastoý celok minipery (réžia P. Kracik), opisujúci členitý reliéf výrazových hladín od expresívnych vzopätí po stíšený intímny záchvev, spoveď, s pointou - v záverečnej, priam priezračnosťou prežiarenej časti (Dni chcú byť dlhšie). Myslím, že kvality kompozície by sme viac vychutnali, nebyť neduživej, značne indisponovanej kreácie sopránovej protagonistky Adriany Barthovej (Česká republika). Škoda...

Na koncepcii Salónov mi imponoval určitý náučný reflex. Taký, ktorý vytiahol na svetlo pódia hodnoty, ktoré poznáme zbežne, alebo aj vôbec nie. Hudba Ernesta Blocha nepatrí u nás k preferovanej a známej.

(Pokračovanie na 4. str.)

"Pre mňa, pre moju hru a inšpiráciu je vrcholne dôležité spolupôsobenie hudby, priestoru a okolia... Hudba a priestor sú rovnako vecné ako láska. Láska existuje vo všetkých dobách bez premeny..." vyznáva sa zo svojho umeleckého kréda tohtoročný stále aktívny sedemdesiatnik Mstislav Rostropovič. V čom spočíva sila jeho tvorivej interpretačnej imaginácie, ktorou si podmanil publikum doslova na celom svete, ktorou očaril desiatky, ba stovky skladateľov rôznej tvorivej poetiky? Kde hľadať onen nenapodobiteľný rostropovičovský entuziazmus, ktorý prenikol do jeho mimiky, gestikulácie, úsmevu, kedy človek dakedy ani nevedel, či má do činenia s pochabým umelcom či géniom?

Zdá sa, že na niektoré otázky dáva odpoveď Rostropovičov rodokmeň, ktorý je s hudbou a violončelom spriaznený po meči i praslici. S majstrovským ovládním hry na violončelo sa stretávame už u Mstislavovho starého otca Vitolda, odchovaného slávou lipského konzervatória, ktorý sa preslávil ako učiteľ hry na violončelo, keď so svojou manželkou viedol hudobnú školu v azerbajdžanskom Baku. Mstislavov otec, taktiež violončelista, bol žiakom Alexandra V. Veržbiloviča a Pabla Casalsu a matka Sofia Fedotova Rostropovičová bola excelentnou klaviristkou. Z tohto mimoriadne hudobne nadaného manželského zväzku zrodili sa Mstislav a sestra Veronika, ktorá bola vynikajúcou huslistkou a členkou Moskovskej štátnej filharmónie. V tomto jedinečnom hudobníckom prostredí sa Mstislav ako štvorročný začal učiť hru na klavír, ako osemročný začal študovať na Centrálny hudobnej škole v Moskve, o dva roky neskôr na konzervatóriu. Tam bol žiakom Semjona M. Kozolupova a v

Pocta M. Rostropovičovi

kompozícií V. Šebalina i D. Šostakoviča. Jeho mimoriadny talent sa prejavil hneď na samom začiatku, keď ešte počas štúdií v roku 1945 zvíťazil na Všeľvážovej interpretačnej súťaži a napokon v roku 1950 stal sa spolu so svojím krajanom Danielom Šafranom (nekrológ pri príležitosti jeho nedávneho úmrtia prinesieme v budúcom čísle) víťazom medzinárodnej súťaže Pražskej jari. Tým sa uzatvára jeho študijné obdobie, po ktorom už nasleduje neopakovateľná cesta Rostropoviča - búrliváka umením i svetovým spoločenským životom.

Rostropovič však nie je iba violončelovým virtuózom, je výborným klaviristom (najmä v partnerstve s manželkou sopranistkou Galinou Višnevskou), výborným pedagógom a od roku 1967 vyhľadávaným dirigentom. Na vymenovanie jeho bohatých aktivít potrebovali by sme veľa miesta. To však v tejto chvíli nie je podstatné. Podstatné je, že Rostropovič počnúc šesťdesiatimi rokmi rezonoval ako umelecký a spoločenský fenomén, ktorý popri "svojom muzicovaní" nezostal ľahostajným voči okolitému svetu.

Rostropovič však bol jedným z mála "záračných" sovietskych virtuózov, zbierajúcich vavriny na medzinárodných súťažiach a prezentujúcich "veľkosť sovietskeho umenia", ktorí sa neuspokojili s jectivujúcim "status quo". Jeho život a umenie kráčali neoddeliteľne vedno. Hlasom svojho violončela či klavíra, alebo od dirigentského pultu, hlásal to isté, čo prejavoval aj verbálne. Stotožnil sa s cieľmi

Alexandra I. Solženicyna a v hudbe bol jedným z mála tzv. sovietskych hudobníkov, ktorí slobodu výrazu (hudobného, ale aj verbálneho) stotožňovali s teóriou umenia bez hraníc a nacionálneho šovinizmu. Rostropovič hral takmer všetky významné diela sovietskych skladateľov, ale nie preto, aby posilňoval ich pozíciu, "sovietsku kultúrnu politiku", ale preto, že sa stotožnil s hudobným obsahom alebo kvalitou interpretovaných skladieb. Taký bol jeho prístup k umeniu vôbec. V hudbe hral takmer všetko - od Bacha až po Bériu. Azda aj preto sa stal pre svetových skladateľov synonymom génia 20. storočia, ktorý svojou húževnatosťou, zatatosťou, porozumením pre "hudbu, ktorá nepozná hranice a ideológiu", neúnavnou schopnosťou obsiahnuť všetko podstatné, čo dejiny hudby priniesli tomuto storočiu, stal sa precedenčným interpretom (ale povedzme pravdu, aj propagátorom) ich tvorby. Na jeho konte sú premiéry diel, ako som už uviedol, mnohých sovietskych skladateľov, ale aj A. Blissu, B. Brittena, H. Dutilleuxa, C. Halftera, A. Jolivéta, W. Lutoslawského, V. Mortariho,

M. Ohanu, W. Pistona, H. Saugenta, W. Waltona, a mnohých ďalších. Ako komorný hráč mal za partnerov len tých "najlepších": E. Gilelsu, L. Kogana, S. Richtera, S. Horowitza, Y. Menuhina, M. Argerichovú a i. Keď v roku 1974 opustil na protest proti vládnucej politickej moci svoju vlasť, ktorá mu dokonca siahla na občianstvo, stal sa roku 1977 nástupcom Antala Doratiho na čele Národného symfonického orchestru vo Washingtone (nepripomína nám niečo, že nik nie je doma prorokom - a prečo?). Súčasne sa stal umeleckým šéfom festivalu v anglickom Aldeburghu, ktorý založil B. Britten a napokon roku 1983 Rostropovič zakladá vlastný festival. Zbytočne ďalej pokračovať...

Roku 1990 sa Rostropovič so svojím orchestrom z Washingtonu po prvýkrát vrátil do vlasti... Udalosti a jeho postoj k premenám v jeho vlasti, ktoré po tomto čase nastali, sú už dostatočne známe a sú veľmi čerstvé...

Rostropovič: umelec - človek - občan. Vzácnosť symbiózy schopností, talentu, občianskej statočnosti, vlastného názoru a súčasne obraz tých úbohých, ktorí si nárokovali vlastnícke právo na osobnosť umelca. Kolkýže raz sa táto parabola opakovala a bude opakovat. Dnes je Mstislav Rostropovič, narodený 27. marca 1927 v azerbajdžanskom Baku, svetovou osobnosťou. Patrí svetovému mierumilovnému a pokrokovému spoločenstvu, ktoré nepozná žiadne obmedzovanie umeleckej slobody...

MARIÁN JURÍK

Ad: Komorný orchester filharmonických sólistov

S veľkým úžasom som prečítal kritiku uverejnenú v minulom čísle HŽ pod názvom "Komorný orchester filharmonických sólistov". S údivom som zistil, že doba motivovaných či lepšie z iných strán navigovaných, zámerne dehonestujúcich kritik neskončila, ba má svojich pokračovateľov. Ako inak si čitateľ môže vysvetliť vlastne všetky postrehy a dojmy autorky kritiky.

V úvode recenzentka vyslovuje počudovanie nad termínom koncertu - pondelok večer. Je možné s ňou viesť polemiku, i keď len na báze neodbornosti, aké typy koncertov sa kedy majú hrať. Autorka je presvedčená, že Haydn, Vivaldi a Mozart môžu odznieť najlepšie v nedeľu doobeda alebo podvečer. Uviesť taký koncert v pondelok večer je prinajmenšom trúfalosť. Autorke hneď po príchode do koncertnej sály padli do oka rezervácie na viacerých stoličkách. Ako sama v nasledujúcej vete správne vysvetľuje, bolo to skutočne preto, lebo koncert bol pre pozvaných hostí. Miesta nezostali prázdne, myslím, že nadpolovične obsadená koncertná sála návštevníkmi je v dnešnej dobe úspech.

Zostavovatelia bulletinu boli tiež určite nemilo prekvapení chybami v programe. Preklepy typu "Adante" ("mk" správne identifikovala Andante) a "DV" namiesto "KV" (preklep si v kritike vyžiadal 3 výkričníky) by sa skutočne nemali stávať. No keďže sa koncert priprával v mimoriadne krátkom čase (1 týždeň) nezostal čas na korektúry.

V tejto súvislosti poukazujem na veľký lapsus v kritike "mk", kde uvádza, že odznelo Concertino c mol pre flautu a orchester A. Vivaldiho. Nechcem používať výkričníky, ale autorka článku by mala pregnantnejšie prešľachovať názov diela, o ktorom píše, ide o **Concerto**.

Neviem, či to mám nazvať ignorantstvom alebo neinformovanosťou, že autorka článku si trúfa povedať, že sólistka Dagmar Zsapková je už dlhší čas na koncertnom pódii chýbala. V dnešnom čase nepozná iného slovenského flautistu, ktorý by mal takú bohatú medzinárodnú koncertnú činnosť ako pani Zsapková, ktorá si vydobyla nemalé medzinárodné renomé. Patrí nesporne k najúspešnejším reprezentantom flautovej triedy prof. J. Jurkoviča.

Iba ten, kto vie, aké ťažké je dostať sa na svetové koncertné pódia, vie oceniť, že už 17 rokov systematicky účinkuje na všetkých kontinentoch sveta, a to od USA až po Japonsko. Kritička by mala vedieť, že vystupuje pravidelne každý rok aj v Bratislave minimálne 2-krát.

Veľmi dokonale poznám interpretáciu mojej manželky. Práve Koncert c mol som upravil pre gitaru a flautu, nahrali sme ho na CD, nesčíslelnokrát sme ho interpretovali na svetových pódiiach a musím povedať, že s obrovským ohlasom. Viem, s akým nadhľadom interpretuje túto nie najľahšiu skladbu, a preto mohla tak pohotovo účinkovať na tomto koncerte.

Autorka správne postrehla, že interpretka nenastúpila na gesto dirigenta.

Je dobrým zvykom, že dirigent počká, kým sólista dá pokyn, že je pripravený na hru. V tomto prípade si sólistka ešte len upravovala noty na pulte a pán dirigent bez pokynu začal. Našťastie skladba začína unisono so sláčikmi, takže toto faux pas nemohol nikto postrehnúť, pretože sólistka reagovala okamžite.

Chcel by som "mk" upozorniť - ako kritičke nemalo ujsť jej pozornosti, že pán dirigent nasadil v úvode skladby predtaktie ako ťažkú dobu, a tak vzniklo veľmi komické frázovanie. Práve naopak, obdivoval som sólistku, že bola schopná i napriek posunutému frázovaniu dirigenta skladbu dohrať.

Autorka píše o "šestnástinových behoch" v prvej a tretej časti, zahraných nezreteľne. Dvaatridsatínové rozklady, ktoré mala zrejme na mysli, sólistka zahrala brilantne a nezaregistroval som najmenšie zaváhania ani rytmický posun.

Z celej takzvanej kritiky mám pocit, a nielen ja, že je skutočne motivovaná neobjektívnym úsudkom autorky ovplyvnenej subjektívnymi citovými väzbami. Alebo je možné, že "mk" nezvolila správne miesto na sedenie. Prvý rad v nevelkej sále Primaciálneho paláca totiž umiestnil autorku článku k nohám sólistky. **Doc. JOZEF ZSAPKA**

Výsledky speváckej súťaže konzervatórií, ktorá sa uskutočnila 20. a 21. marca v Banskej Bystrici

I. kategória

Dievčatá:
1. cena - nebola udelená
2. cena - Veronika Fialová (Bratislava)
Miriam Matasová (Košice)
3. cena - Terézia Babjaková (Banská Bystrica)
Gabriela Hübnerová (Bratislava)
Čestné uznanie - Katarína Sroková (Bratislava)
Gabriela Brathová (Bratislava)

Chlapci:

1. cena - Marián Lukáč (Košice)
2. cena - Josef Benci (Bratislava)
Martin Popovič (Banská Bystrica)
3. cena - Ladislav Podkamenský (Bratislava)
Anton Baculík (Košice)

Čestné uznanie - Ľuboš Kovačech (Banská Bystrica)

+ cena SHF za interpretáciu diela súčasného slovenského skladateľa - Róbert Zboja (Žilina)

Cena prednostu krajského úradu pre najúspešnejšieho účastníka súťaže - Marián Lukáč (Košice)

Cena primátora Banskej Bystrice pre najúspešnejšieho banskobystrického účastníka - Martin Popovič

II. kategória

Dievčatá:
1. cena - Denisa Hübnerová (Bratislava)
2. cena - Zuzana Zelenáková (Bratislava)
3. cena - Zuzana Šimáková (Banská Bystrica)

Chlapci:

1. cena - Jaroslav Pehal (Bratislava)

Dr. KAPUSTA

T. Kováč v Prahe

Recitál vynikajúceho slovenského huslistu Tibora Kováča, popredného člena Viedenskej filharmónie, sa uskutočnil 3. apríla v koncertnej sále Slovenského inštitútu v Prahe.

V sprievode klaviristky Daniely Varínskej na koncerte odzneli skladby Eugena Suchoňa (Poéme macabre pre husle a klavír), Césara Francka (Sonáta A dur pre husle a klavír), Nicola Paganiniho (Variácie Nel cor piú non si sento na tému G. Paisiella) a Fritza Kreislera (Mazurka a mol).

Významná pocta pre dirigenta LIBORA PEŠKA

Český dirigent Libor Pešek, hudobný riaditeľ Kráľovskej liverpoolskej filharmonieckej spoločnosti, sa stal členom Univerzity grófstva Lancashire v Prestone. Jej zástupcovia mu slávnostne odovzdali najvyššie ocenenie univerzity počas koncertu na prestonskej radnici. Vyjadřili tak uznanie za jeho prínos mestu i celej severozápadnej oblasti Anglicka. "Som veľmi potešený, že sa mi dostalo takej cti," komentoval svoje ocenenie Pešek. Významný český umelec, ktorý stál na čele liverpoolskej filharmónie desať rokov, sa tento rok v máji so svojím orchestrom rozlúči. Nebude to však odchod definitívny, pretože i naďalej bude s telesom spolupracovať ako čestný dirigent - laureát. Vo funkcii šéfdirigenta ho od novej sezóny nahradí ďalší Čech - Petr Altřícht. Počas svojho pôsobenia v Anglicku si Libor Pešek získal veľkú obľubu a uznanie. Vlni v marci ho britská kráľovná Alžbeta II. vyznamenala čestným radom Rytiera britského impéria.

Nedožité 90. narodeniny G. DUSÍKA

Nedožité 90. narodeniny popredného hudobného skladateľa Gejzu Dusíka pripomenula si 1. apríla slovenská kultúrna verejnosť. Je autorom vyše 15 operiet a približne 250 piesní.

Okrem operiet komponoval veľa tanečných piesní, preslávené slovenské tangá, orchestrálne a koncertné skladby.

K jeho najpopulárnejším piesňam patri Rodný môj kraj, Tak nekonečne krásna, Dve oči neverné, Široká cestička a ďalšie. Neprekonané v slovenskej hudobnej kultúre sú aj jeho operety Tisíc metrov lásky, Keď rozkvitne máj, Modrá ruža, Zlatá ryбка a Hrnčiarsky bál.

G. Dusík sa narodil 1. apríla 1907 v Zavare, okres Trnava, zomrel 6. mája 1988 v Bratislave. Po gymnaziálnych štúdiách v Trnave absolvoval štúdium kompozície na konzervatóriu vo Viedni. V rokoch 1939 až 1974 bol pracovníkom a riaditeľom Slovenského ochranného zväzu autorského v Bratislave. TASR

Nad partitúrou II. koncertu pre klavír a orchester Dezidera Kardoša

Z pohľadu interpretky Daniely Kardošovej a spoluautora, skladateľa Vladimíra Bokesa

V hudbe sa nájdú diela, ktoré skladateľ nestihol dokončiť a urobil tak jeho žiak. V slovenskej tvorbe je takýmto dielom II. koncert pre klavír a orchester Dezidera Kardoša, op. posth. K nedožitým osemdesiatym narodeninám skladateľa ho upravil a dokončil jeho žiak - Vladimír Bokes.

Dielo, ktoré premiérovito zaznelo na záverečnom koncerte 18. ročníka festivalovej prehliadky NOVÁ SLOVENSKÁ HUDBA (recenzia HŽ/96, č. 23-24). Sólistkou koncertu bola Daniela Kardošová, ktorej sme položili niekoľko otázok.

Z vašej iniciatívy bol dokončený II. koncert pre klavír a orchester vášho otca. Aké boli začiatky zrodu tohto diela?

- Vôbec som netušila, že otec mal rozpracovaný klavírný koncert. Nikdy svoje plány neprezrádzal, prekvapil až hoto-ovou partitúrou. V posledných rokoch bol natoľko tvorivo zviazaný so symfonickým orchestrom, že myšlienky na napísanie ďalšieho klavírneho koncertu som sa úplne vzdala. O to väčšie bolo moje prekvapenie, keď som na jeho klavíri našla 3-častovú nedokončenú skicu s inštrumentálnymi poznámkami. Oslovila som Vladimíra Bokesa s prosbou o dokončenie diela. Pozná otcovu dielu do detailov, a tak z jeho tvorivej dielne vyšiel upravený a dokončený klavírný part a majstrovská inštrumentácia.

Prvý klavírný koncert D. Kardoša ste uviedli viackrát s rôznymi orchestrami (so SRO, SF, Košická filharmónia) pod taktovkou viacerých dirigentov. Máte ho pevne zakotvený vo svojom repertoári. V čom sa odlišuje od II. koncertu?

- Obidva klavírne koncerty sú v zmysle sólového partu plné originálnej metro-rytmickej a pasážovo-akordickej virtuozity. Brilancia je výsostne svojská a logicky prirodzená. Lyrické úseky nie sú "ľúbivé" a povrchné sentimentálne. To bolo Kardošovi vždy cudzie. Majú svoju vlastnú hĺbku a jemnosť, čo treba i adekvátne interpretovať. Kadencia v 3. časti II. koncertu je odôvodnene virtuózne vybudovaná na hustej akordite v príznačnom rytmickom modele. V oboch klavírnych koncertoch niet prázdnych úsekov, všetko je písané s tvorivou invenciou a citom pre mieru, Kardošovským štýlom a klavírnou štylizáciou. V. Bokes citlivo vystihol v skladbe i fatálnosť konca, tvorivého zakľúčenia: náhly trilok v klavíri v rozpätí piatich taktov, ktorý preruší kantilenu, vyjadruje smutnú chvíľu, keď dohasol život autora. V záverečnej 3. časti koncertu posledné štyri takty v šestnástinovom oblúku klavíra vyjadrujú definitívnu bodku za Kardošovým dielom.

V čom sa klavírne koncerty od seba líšia? V ničom. Obidva sú formulované erudovanou umeleckou dikciou. O to väčší obdiv patrí spoluautorovi.

Máte naštudované celé klavírne dielo D. Kardoša. Premiérovali ste aj celý rad diel slovenských skladateľov. Pripravujete ďalšie premiéry?

- Môžem spomenúť ešte premiéru novej verzie troch skladieb pre klavír štvorručne, ktoré sme nedávno predviedli s kolegyňou Táňou Lenkovou, s ktorou tvoríme Slovenské klavírne duo. Pripravujeme i premiéru štvorručnej úpravy populárnych Bagatel, čím sprístupníme toto výrazovo širokospektrálne dielo mládeži na základných a stredných umeleckých školách.

Kritika vysoko ocenila koncert. Veľká časť z úspechu patrí aj spoluautorovi Vladimírovi Bokesovi.

Dielo ste dokončili v duchu a štýle skladateľa. Zdôraznili ste v ňom typické znaky jeho hudobnej reči, teda aj kardošovskú razanciu a dramatismus. Aká pre vás bola práca na diele svojho profesora?

- Práca ma zaujala, dokonca som cítil istú radosť, že môžem vrátiť dlh človeku, ktorý mi v minulosti veľakrát pomohol

v ťažkých a takmer neriešiteľných situáciách. Pomôcť tomu, aby jeho posledné dielo zaznelo. Kardoš predsa patrilo dlho k vedúcim osobnostiam hudobného života na Slovensku. Dnes, keď už uplynulo niekoľko rokov od jeho smrti, akoby jeho dielo ani neexistovalo. Kde je chyba? V ňom alebo v nás? Pamäť národa, ktorú spomína tak často Godár, mimochodom, tiež Kardošov žiak, ani v tomto prípade, zdá sa, nefunguje.

O čo ste sa v kompozícii usilovali?

- Naozaj nebolo ťažké adaptovať sa na štýl, pretože práve v roku 1993 som dokončil dávnejší rest, a to novú verziu svojej I. symfónie, diplomovej práce z rokov 1969/70. Pri práci na novej verzii som si znovu uvedomil, že napriek iným východiskám je tu vplyv môjho pedagóga citeľný. Práca na dokončení Kardošovho II. klavírneho koncertu vlastne nadväzovala na to, čo som robil pri svojej symfónii: zvýraznenie tém, sprehľadnenie formy a inštrumentácie, vypointovanie. V prípade Kardošovho koncertu je pointou práve záverečná časť.

Mal som príležitosť vcítiť sa do situácie umelca, ktorý bol mojim pedagógom. Vcítiť sa do jeho situácie po roku 1989, v posledných rokoch jeho života. Takmer po celý život patrilo k tým nekritizovateľným; ale z vlastnej skúsenosti viem, že priamo vyslovený názor vždy akceptoval. A na konci života zažil zrútenie všetkých svojich ideálov. Také niečo musí mať svoje vyjadrenie, to možno

Nad partitúrou

vyjadriť skutočne len novou technológiou.

Ako dlho ste na diele pracovali?

- Trvalo mi to zhruba rok, kým som si preštudoval skicu, vnikol do jeho výrazu, kým som našiel spôsob, ako prikročiť k jej rekonštrukcii a k dokončeniu. Vlastné vypracovanie partitúry trvalo potom už len tri-štyri mesiace.

K úspechu diela popri kompozičnej tvorbe iste prispela aj interpretácia Daniely Kardošovej a Symfonického orchestra SRO pod taktovkou Róberta Stankovského. Ako spoluautorovi tohto diela vám iste záležalo na jeho úspešnej realizácii. Čo ste prežívali počas premiéry diela?

V. Bokes, D. Kardošová a R. Stankovský po premiére 2. koncertu pre klavír a orchester D. Kardoša

- Ďakujem za lichotivé slová, ale po skúsenostiach s premiérami som vždy pripravený na kompletnú škálu reakcií, a to mi pomáha zachovať si odstup. Upravovanie cudzích predlôh "na svoj spôsob" patrí už ku konštantám mojej kompozičnej práce. Od toho ma neodradili ani úpravy Jána Levoslava Bellu, ani skúsenosti s Omšou Mikuláša Schneidera-Trnavského. Mimochodom, Sláčikové kvarteto e mol J. L. Bellu prešlo tiež mojou revíziou, než ho Moyzesovci zahrli a nahráli, a nikto to nezbadal. Kardošov II. klavírný koncert znamená pokračovanie v tomto rade. Práca na ňom mi priniesla veľa zážitkov. Daniela Kardošová je autentickým interpretom diel svojho otca, určite cítila zodpovednosť za predvedenie jeho posledného diela. Róbert Stankovský s rozhlasovým orchestrom ma presvedčil, že ich vzťah k slovenskej hudbe dvadsiateho storočia je veľmi dobrý, a nie je to vina orchestrov, že táto hudba sa u nás dnes hrá tak zriedkavo.

Čo ste obdivovali v kompozičnom štýle svojho profesora?

- Musím sa vrátiť do čias, keď som mal 14-16 rokov. Keď spolu s kamarátmi, te-rajším päťdesiatnikom Mariánom Vargom a dnes už nebohy Jankom Kovárom, sme písali svoje prvé skladby. Boli to u nás všetkých klavírne bagately, a už podľa názvu môžete vidieť, pod akým vplyvom vznikli. Počúvali sme veľa platní, a medzi nimi bol aj Kardošov Koncert pre orchester. Asi to nie je veľmi známe, ale práve jednu z tém druhej časti tohto diela Varga "zvečnil" tuším práve v Konvergenciách. Možno o tom ani nevie, ale práve vďaka tomu Kardošova téma je dnes zafixovaná vo vedomí mojej i mladšej generácie. Po roku 1970 sa moje záujmy orientovali trochu iným smerom, ale rešpekt voči Kardošovi zostal. Jeho vzťah k rytmu, celkom iste ovplyvnený Stravinským a Bartókom, bol určite dôvodom môjho obdivu. V tejto sfére Kardoš nemal medzi svojimi rovesníkmi konkurenciu. Ale aj v inštrumentácii bolo možné čo-to sa od neho naučiť.

V jednom z rozhovorov mi prof. Kardoš povedal, že na svojich pedagógoch A. Moyzesovi a V. Novákoví si vážil, že ho skvele naučili techniku komponovania. Ako si na svojho profesora po stránke pedagogickej a ľudskej spomínate vy?

- Dvadsaťpäť rokov osobného kontaktu ťažko stručne vyjadriť. Niečo som už povedal skôr, ale aspoň niekoľko faktov. Mojm pedagógom v prvom ročníku štúdia na VŠMU bol Alexander Moyzes. Veľké konflikty, ktoré som v jeho triede po celý rok mal, boli zapríčinené mojou odlišnou štýlovou orientáciou, ktorú

Moyzes nechcel akceptovať. Situácia sa v roku 1966 vyhrotila tak, že som rozmýšľal zanechať štúdium. Prechod ku Kardošovi znamenal radikálnu zmenu a zároveň aj moje prvé skladateľské úspechy (Follia). Veľmi mi pomohol, keď počas štúdií zomrel môj otec. Kardoš ma po skončení štúdií pozval ako externého pedagóga na katedru, a keď sa dostavili dôsledky predvedenia takých mojich skladieb ako I. klavírný koncert alebo II. symfónia, váhou svojej autority sa zasadil za to, aby ma vtedy zo školy nevyhodili. Viem, že ľudia, ktorí s ním prišli do kontaktu skôr, v päťdesiatych rokoch, spomínajú inak. Napokon, každý má právo na svoj pohľad. Neznášam však, keď tí istí ľudia, ktorí sa mu počas života klaňali až po zem, dnes o ňom rozprávajú pohrdavo, či dokonca ho zo svojej mysle celkom vygumovali; a klaňajú sa iným. Kardoša netreba ani preceňovať, ani vynechávať. Nebol typom systematicka; svojím synkretickým prístupom ku kompozícii sa vyhol eklektizmu, ktorý ohrozuje veľké talenty tohto regiónu. Vždy som mal pocit, že by mohol byť tým mostom, ktorý spája Alexandra Moyzesa a generáciu 60. rokov. Ak už o tom nesvedčia osobné vzťahy, tak možno hudba...

Slovenská hudba má dnes značný počet tvorivých osobností a mladých talentov. Ako sa vám javí ďalší vývoj v oblasti hudobného umenia? Aké sú vaše najbližšie tvorivé plány?

- Možno sa vám zdá, že je tu prebytok skladateľov. Moja skúsenosť, najmä pri tvorbe dramaturgie koncertov Spolku skladateľov či festivalu Melos-Étos, je iná. Áno, mladé talenty máme, avšak ich perspektívy sú veľmi, veľmi hmlisté práve kvôli absentujúcej koncepcii hudobného života. Vlastne koncepcia je, peniaze na koncerty chýbajú. Tak či tak, štát aj sponzori skôr či neskôr zistia, že iba nová tvorba môže človeku pomôcť uvedomiť si dôstojnosť a neopakovateľnosť svojej vlastnej existencie. Ak dnes stojíme v hrôze voči narastajúcej vulgárnosti a brutalite, svoj podiel na tom má negramotná kultúrna politika. A tak každý skladateľ, ktorý dnes s oveľa väčšími existenčnými problémami doma píše svoju vlastnú kroniku, každý mladý talent, ktorý objavuje svoje nové, možno nové výrazové prostriedky, vlastne vytvára hrádzu proti spomenutému hrozivému procesu. Duch vane, kam chce. Nestavajme sa proti nemu. A pokiaľ ide o moje plány, tých mám stále veľa. Predovšetkým cítim, že v mojom veku by som sa mal pomaly sťahovať z funkcií, z organizačnej sféry, aby som tie plány mohol realizovať. Aj tu treba nechať priestor mladším.

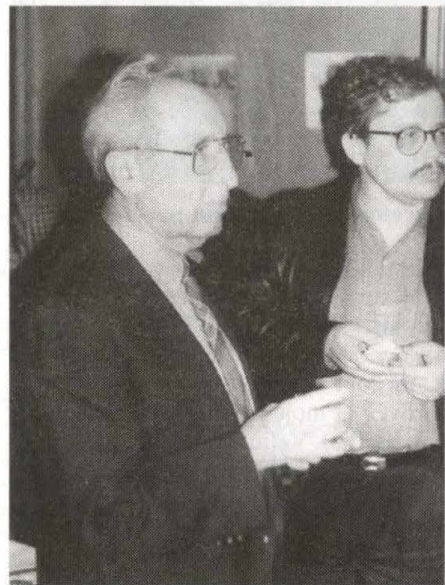
DANICA JAKUBCOVÁ
Snímky D. Jakubcová

Hudobné salóny v Banskej Bystrici

(Dokončenie z 1. str.)

Práve tvorbu tohto svetoobčana, žijúceho prevažnú časť života vo Švajčiarsku, zohľadňoval jeden zo Salónov. Baal Schem, Fünf Sepiaskizzen, Tri židovské piesne a 1. sláčikové kvarteto prehovorili o umeleckej letore skladateľa žijúceho v prvej polovici nášho nevyspytateľného storočia. Muzikantský fundament, technologická výbava, ale aj určitý sentimentálny a inšpiračný odkaz na židovskú kultúru s jej neodvolateľnými intonáciami, charakterizujú v skratke umelecký arzenál tohto autora. Program interpretácie gradoval: Alexander Jablov, Daniela Varínska a Ján Slávik a napokon výborní "Moyzesovci".

Skladateľ Morris Kates so Stanislavom Muchom

RECITÁLY

Ako som spomenula, a ako stálo v šтите podujatia, festival sa orientoval na aktualizovanú, komornú atmosféru salónov. Neviazanú neformálnu, uvoľnenú. Tak som aj vnímala väčšinu produkcií. Vtesnať "oficiálny" interpretačný recitál do tohto rámca je takmer nemožné. A práve akousi silou osudu a náhod recitály patrili k vrcholom tohtoročných Salónov.

Fagotistu Arnolda Iršai, pôsobiaceho v Amerike, predchádzal chýr pohybujúci sa v rovne superlatívov. Slová sú slová. Veľakrát reklame hyperbolizované. To, čo predviedol tento umelec, sa však bez nadsadenia dotýkalo nebeských muzikantských brán. Tento bufón znejúci inštrument (aspoň v konvencionalizovanom zmysle) sa pohybuje niekde na okraji záujmov. V pri-

Fagotista Arnold Iršai

pade recitálu v Bohéma klube sme mali možnosť vychutnať jeho plnohodnotnosť. Ba navyše. Arnold Iršai (Vivaldi, Saint-Saëns, Mozart, Dutilleux, Jacobi) nás voviedol do málo poznanej zóny. Predviedol fagot v excelentnej podobe. Každú skladbu dokázal umelecky identifikovať, vyvieť ju na piedestál hudobníckeho vrcholu s "fázónou" štýlového opodstatnenia i s komentárom umelca - spoluprotvorcu. Pri klavíri spolupracovala spoľahlivá D. Varínska (na už menej spoľahlivom nástroji) a výborný Ján Slávik v Mozartovej Sonáte.

Ruské romancy, tak znel titul k pôvodnému polorecitálu, ktorý sa napokon rozrástol na recitál v Bratislave pôsobiaceho arménskeho tenoristu Gurgena Ovsepjana (s klavírnym sprievodom J. Iršai). Bratislavské doncarlosovské plénum pretransformoval spevák do komorného milieua (Bohéma klub), tlmočil pôvabné, zväčša ruské romancy. Zo začiatku trochu "zviazaný", postupne sa uvoľňoval do flexibilných podôb.

Ovsepjan patrí k tým umelcom, ktorí dávajú za sebou tušit spoľahlivosť. Ak aj nie je jeho deň - písaný s veľkým D - dokáže svoj výkon s talianskym sfarbením vykryť porozumením, umeleckou inteligenciou, asertivitou. Ovsepjanov recitál gradoval (Čajkovskij, Rachmaninov, Glinka, Varlamov, arménska a talianska literatúra) aj vďaka bezprostredným slovným vstupom sprevádzateľa a zároveň moderátora J. Iršai.

Umeleckú dráhu Zuzany Paulechovej-Štiasnej sledujem rada od jej raných detských liet. Od počiatku argumentovala mimoriadnymi dispozíciami. Treba však zdôrazniť - nielen fyzickými. Vlastní síce obdivuhodnú sústavu - aparát, ktorý ju predurčuje k technickej bravúre. Tá však nie je jej finálnou metou... Náročný a kompletný recitál Zuzany Paulechovej-Štiasnej bol koncipovaný ukázkovo (J. S. Bach, J. Haydn, F. Chopin, E. Suchoň, J. Brahms) a predvedený excelentne. Bachova Chorálová predohra Nun komm der Heiden Heiland - znela asketicky a pritom vebne, Haydnova Sonáta (C dur) perlila. Chopina som po kvapkách vychutnávala ako lahôdku. V nežných, nie však sentimentálnych dotykoch. Amplitúda výrazu sa dotýkala vrchných horizontov v Suchoňovej brisknej a náročnej Toccate. Treba však podotknúť: interpretácia tohto typu ju prehodnocuje na vyššie duchovné aj intelektuálne kvality, než na aké sme boli naučení. Brahmsova 2. sonáta je predurčená do veľkých, bravúrnych rúk. Paulechovej kreácia nespochybnila ani jedno z jej zákutí. Rozohrala veľký duel myšlienok, techniky a umeleckej noblesy.

Po koncerte sme - najmä so zahraničnými kolegami (iní tam už vlastne ani nezotrvali) typologizovali interpretačnú osnovu Z. Paulechovej-Štiasnej. Vznášali sa mená matadorov pianistickej brilancie. Dovolím si tvrdiť - zdolá ich bez mihnutia oka. Na čo však vsádzam, je jej elegancia, nesmierna ženská neha, ktorá bdie nad každým, aj tým najexponovanejším taktom.

SALÓNY AUTENTICKÉ

K takým nefalšovaným, ozajstným vzorkám Salónov patrila napríklad excelentný vklad z Ruska nazvaný Salón z Petersburgu. V Thurzovom dome predstúpila pred tvár publika dvojica - umelcov - zdôrazní, veľkých umelcov: violončelista Sergej Roldugin a sopranistka Jelena Mirtova. Obaja výrazným písmom zapísaní do análov koncertného umenia viacerých kontinentov. Ich večer bol veľký a mysteriózny. Vznášal sa nad ním duch ruského páťosu. Tušili sme prítomnosť Turgeneva (konkrétna inšpirácia), ale aj alúzie na Dostojevského, Šostakoviča... V skvelých podobách zneli skladby Belova (sopránovo-violončelová Rapsódia i sopránovo-violončelová skladba The Flower and Butterfly), mystické, elektrizujúce Lamento pre violončelo sólo od A. Knaifela a krásne "Govory" od J. Iršai. Mirtova je speváčka vysoko profesionálnych rozmerov, pohybujúca sa rovnako bezpečne v dramatických i stíšených komorných polohách. Rolduginova interpretácia pôsobí akoby nazerala z vtácej perspektívy. Pohráva sa a vznáša nad každou danou frázou. To, čo táto dvojica v onom harmonizujúcom súznení predstrela publiku, bolo fascinujúce.

Hudobný salón Jána Petrusa - týmto názvom sa hrdilo jedno z podujatí. Iniciátorom jedného už zo zabehnutých cyklov je pán Petrus, pedagóg jednej z bystrických škôl. Jeho Salón pokrýval polorecitál a autorskú produkciu mladých adeptov kompozície z konzervatória J. L. Bellu. Treba dodať, Salón s luxusnou licenciou. Japonská sopranistka Nao Higano na pôde bystrického klubu Bohéma reprízovala nedávny bratislav-

ský program. Na tejto mladej umelkyni imponuje jej rast. Neustále napredovanie, ambícia v bázi dozrievať. Nao Higano spievala výber z piesní Kósaku Yamada, v ktorých pri prvom dotyku zaregistrujeme hudobnú matériu pre nás dostatočne exotickéj japonskej proveniencie, ktorá sa v delikátnych bodoch snúbi s európskou hudobnou tradíciou. Tak sa mi prihovára aj prejav sopranistky Nao Higano. Jej kreácie sú prepracované, vycizelované do pevných kontúr, cítim v nich zmysel pre drobnokresbu i nadhľad. Výber z piesní J. L. Bellu potvrdil povedané, presvedčil konzekventnosťou. Klavírny sprievod adekvátne vybavila D. Turňová.

Druhá časť Salónu Jána Petrusa bola vitálnym osviežením. Bez zbytočných formálností, škrobenosti a šablónových návodov rozohrala atmosféru do úsmevných nálad. Protagonistami druhej polovice matiné boli mladučkí adepti kompozície z banskobystričského konzervatória a ich kolegovia interpreti. Produkty, skladby a skladbičky sa autorsky pohybovali v rozličnom vekovom spektre. Chcem hodnotiť, čo bolo dominantné v každej z nich: vnútorná sloboda, spontánna hravosť. Komponenty, ktoré sú vždy garanciou autoctonnej podoby vlastných imaginácií. To dokumentovali skladby L. Papanetzovej, Ž. Hrnčiarovej, M. Hudecovej, M. Nováka, T. Litvajovej, Š. Bartoša a Z. Žolhirovej.

Do rozmerov Salónov zapadla produkcia českého filozofa, spisovateľa a hudobníka Vlastimíla Mareka (v Thurzovom dome) na tému Muzikoterapia, s následným predvedením new age music. Priznávam bez mučenia

Daniela Varínska

- obdivujem i skláňam sa pred orientálnymi filozofiami a praktikami. Patríť však k tvorom priveľmi zasadeným v európskych teritóriách. Verím účinkom muzikoterapie, momentu vnútorného oslobodzovania a očisťovania. Ak mám byť úprimná, radšej siahnem k prístupnejším, mne bližším žriedlam, než k alikvótom pochádzajúcim z organizmov kovových mís, z materiálu astrálneho pôvodu, uctievaných a používaných najmä v Tibete. Čo ma najviac prekvapilo? Odpovede p. Mareka na dve otázky: Odkiaľ čerpáte informácie? - s odpoveďou už ich nezískavam, iba poskytujem a druhá - priznanie, že nikdy v Tibete nebol...

Priestory Thurzovho domu boli dejiskom ďalšieho inšpiratívneho Salónu. Ten bol tematicky zosnovaný pri príležitosti spomienky na Karola Szymanowského (zomrel r. 1937) aj na Alexandra N. Skriabina. Večerom sprevádzali J. Iršai a na klavíri, výberom zo Szymanovského Mazuriek op. 50 a 62, Prelúdií, op. 1. a Skriabinových Prelúdií, op. 11. Impozantný slovný komentár poľského muzikológa Władysława Malinowského sa odvíjal z virtuálnej ale pevnej osi, ktorá kontinuálne prepája tvorbu Chopina, Szymanowského a Skriabina. Toto "nenápadné" podujatie hodnotím veľmi vysoko. Nielen pre skvelú atmosféru, ale i náučný a poznávací charakter, ktorý obohatil dušu - nielen profesionála.

Exkluzívny interiér múzea v Thurzovom dome pôsobil zrejme na priebeh Salónov to-

Sopranistka Adriana Barthová uviedla premiéru J. Iršai

nizujúco a stimulujúco. Tak ovplyvnil aj záverečné stretnutie s tvorbou mladých krakovských skladateľov, ktorá znela v podaní ich kolegov.

Poľská skladateľská škola nášho storočia bola požehnaná predznamenaná progresom, hľadačským nervom, určitým "anticipačným" senzorom. Koncízne formulované kompozičné signály Joanny Srepalskej, Wojciecha Widłaka, Marcela Chyrzinského a Mehdi Mengjiqi boli sviežim exkurzom do umeleckých ateliérov našich severných susedov.

Neveľmi šťastným dramaturgickým skutkom sa mi videli podujatia jubilejno-spomienkové. Vymkli sa z rámca Salónov svojím koncepčným zameraním. "Je vzácné stretnúť človeka..." jubilujúci Ladislav Buras a Ivan Hrušovský sa mohli vo svojich obsažných slovných vstupoch i prostredníctvom ukážok z tvorby prihovoriť uzavretému okruhu poslucháčov prevažne z radov študentov. Sklamalo ma spomienkové stretnutie konané na spomienku diela dvoch už nežijúcich skladateľov - Šimona Jurovského a Tadeáša Salvu.

PREMIÉRY NIELEN AKO DEKORÁCIA

Premiéry boli vo vkusnom, profesionálne adjustovanom programovom bulletinu označené hviezdikou. Tá prvá zdobila Iršaiovu miniopeu Dni chcú byť dlhšie, tie ďalšie (zrejme) patrili ako epiteton k skladbám krakovských autorov. S patričnou okázalosťou však nastupovala premiéra z pera kanadského skladateľa Morrisa Katesa (1923). Kuriozitou je, že tento autor je pôvodom z Rumunska, ale azda ešte väčšou atrakciou, že pôvodne je vyštudovaný exaktnovedecký prírodovedec - biochemik. Vo svete sa dejú čudá - najmä na zámorských kontinentoch. Bizarný to bol večer, ktorý nám v Múzeu SNP pod freskami s motívami partizánskych hlavných ponúkol Mozarta. A znova a zas Mozarta. Ten však vo všetkých prípadoch harmonizoval ešte menej ako bojové subjekty múzea v spojitosti s vietskym klasicizmom. Orchester Virtuozí Bratislavy nepotešil, ešte viac dezilúzií naservírovalo Bratislavské kvarteto. Alexander Jablov, huslista a iniciátor oboch ansámblov, ale aj viacnásobný sólistický kreátor, sa jednoznačne identifikoval. Ako umelec salónny...

Import amerických hudobných hodnôt reprezentovali hobojsť H. David Meyers (Katesov Koncert so sláčikovým orchestrom), kvalitný klarinetista John Gottdiener (v Mozartovom kvintete), fenomenálny fagotista Arnold Iršai (Mozartov koncert). Dirigoval dosť málo inšpirovaný Ulysses S. James. Všetci hostia sa zišli pri uvedení premiéry M. Katesa Symfónií - koncerte pre hoboje, klarinet, fagot a sláčikový orchester. Kates je autor erudovaný, profesionálne vybavený, inklínujúci k neo-tendenciám. Jeho kompozície majú "farbu", opodstatnenie, logiku, aj keď miestami sú zahľadené do naratívnych polôh.

A to je o Salónoch asi tak všetko (alebo skoro všetko). Vrávi sa - koniec dobrý všetko dobré. Môžem opakovať: z tohto podujatia mám dobré pocity. Zážitky zo stretnutí s príbuznými, spriaznenými ľuďmi. S hudbou, s ktorou sa možno stotožniť a splynúť. S umením, ktoré dokáže oslaviť.

Skončil sa festival - nech žije festival.

LÝDIA DOHNALOVÁ
Snímky M. Jurík

Beláčkov pohľad na Schuberta

Pretože nedeľné matiné v Mirbachovom paláci (usporiadateľom je Národné hudobné centrum - Slovkoncert) sú jedným priestorom, žiacim komornému vokálnemu žánru, neostáva iné, ako univerzálne hodnotové kritériá premietnuť do tamajších produkcií. Pochybovačný podtón o objektivnosti tohto tvrdenia vyplýva z neštandardne miniatúrnej sály a s tým súvisiacej akustiky.

Mladý slovenský basbarytonista Gustáv Beláček sa (16. 3.) podujal predstaviť svoj pohľad na časť piesňového odkazu Franza Schuberta. Postavil si náročný a dramaturgicky kultivovaný cieľ. Popasovať sa so schubertovskými cyklami, znamená stáť nad vokálno-technickými problémami a sústrediť sa na pretlmočenie hudobného a textového obsahu cez prizmu vlastného interpretačného názoru. Azda to bol iba pocit zodpovednosti, ktorý nútil sólistu k nezvyklému prednesu z nôt, treba však upozorniť, že takýto postup je v profesionálnom svete neprijateľný. Žiaľ, tým výhrady voči výkonu Gustáva Beláčka nekončia. V prvom vstupe uviedol výber piesní z cyklu Schwanengesang (Labutia pieseň) na slová L. Rellstaba. Už tu bolo cítiť, že sólista

sa snaží o čo najdiferencovanejšiu prácu s dynamikou a to až do tej miery, že príliš ostré kontrasty oslabujú plynulosť hudobného toku piesní. Najmä Beláčkovu forte pôsobilo nadmernou intenzitou a technicky nebolo celkom pod kontrolou. Žiadalo sa viac mäkkosti v kantiléne, viac vláčnosti a výrazovej delikátnosti. Občas sa intonácia mierne odklonila od optimálnej čistoty.

Intermezzo medzi dvoma vokálnymi vstupmi vyplnila Beláčkova klavírna partnerka Jana Nagy-Juhászová. Dve Rapsódie (č. 1 h mol a č. 2 g mol) predniesla so štýlovým prehľadom a na slušnej profesionálnej úrovni. Do druhej časti recitálu si Gustáv Beláček pripravil Tri piesne na text P. Metastasia. Interpretácia, tentokrát v taliančine, sa neodlišovala od úvodnej polovice programu. Opäť sa dostala do popredia intenzita tónu a schubertovský esprit ostával iba v náznačku. Prednes piesňovej literatúry je akosi vnútornou spoveďou umelca, ale i jeho komunikáciou s poslucháčom. Jednoducho, komorný recitál nemožno absolvovať s hlavou v notách a s pohľadom upretým do neznáma.

PAVEL UNGER

KLAVÍRNY RECITÁL

Pri príležitosti štátneho sviatku Bulharskej republiky 4. marca uskutočnil sa slávnostný koncert v Štúdiu 2 Slovenského rozhlasu v Bratislave. Po príhovore bulharského veľvyslancu, konzula prof. IVANA SLABOVA, predstavila sa prítomnému publiku klaviristka Marina Kapacinskaja, ktorá prvýkrát hosťovala na Slovensku. Marina Kapacinskaja sa narodila v Nižnom Novgorode. Štúdium na Moskovskom štátnom konzervatóriu P. I. Čajkovského absolvovala v triede prof. Dimitrija Baškirova v r. 1970 - tomto období sa presťahovala zo svojej vlasti do Bulharska, kde sa venuje aktívnej koncertnej činnosti a od roku 1991 pôsobí ako docentka na Štátnej hudobnej akadémii v Sofii. Zúčastnila sa mnohých medzinárodných súťaží a majstrovských kurzov. V r. 1974 sa stala laureátkou I. ceny VI. celobulharskej súťaže spevákov a instrumentalistov, r. 1975 laureátkou medzinárodnej súťaže F. Busoniho v talianskom Bolzane.

Do celovečerného recitálu zaradila dve rozsiahle klavírne diela Ludwiga van Beethovena, ktorými chcela pripomenúť 170. výročie úmrtia tohto veľikána. Technické dispozície, koncentrovanosť a sústredenosť na vnútorné prežitie a vystupňovanie subjektívneho výrazu od začiatku dali tušiť, že ide o kvalitnú umelkyňu, silných

vôľových, hlbokých citových a vitálne temperamentných daností. I keď v Štúdiu 2 koncertná sála nemá vyhovujúce akustické parametre, Kapacinskaja dokázala presadiť svoju vnútornú dynamiku a maximálne rozvinúť formovú stránku 33. klasickej Variácii C dur, op. 120 na Diabelliho valčík. Vyhovieť všetkým požiadavkám, ktoré sa na interpretácii tohto diela kladú, nie je vôbec ľahké. Mimoriadne rozdiely v pohyblivosti - rytmické finesy - zvlášť v rýchlych tempách a udržanie patričnej spevnosti melódie vyžadujú vyzretú osobnosť, a tou klaviristka Marina Kapacinskaja nesporne je. Podobne aj Veľká sonáta pre klavír, op. 106 ako jedinečné a monumentálne dielo, v stvárnení Kapacinskej sa vyznačovala výraznou cito-vou výpoveďou, pregnantnou rytmikou, spevnosťou i dramatickosťou. Podstata nemeckej a večnej hodnoty Beethovenovho tvorivého odkazu spočíva v tom, že každá doba i tá dnešná si z neho vyberá - hľadá pravdu a dostáva na ňu odpoveď. L. v. Beethoven: "Komu sa stane moja hudba zrozumiteľnou, ten sa musí oslobodiť od každého utrpenia..." Marina Kapacinskaja interpretačným výkladom Beethovenovho diela prehovorila ku každému, kto bol schopný a prístupný vnímať bohatstvo Beethovenovej idey pravdy. **BOŽENA DLHAŇOVÁ**

"Jazzrocková legenda", "solitéri slovenského jazzrocku" - tieto prívlastky môžu patriť len jednej slovenskej formácii. Skupina Fermáta zažívala svoju najväčšiu slávu v období druhej polovice sedemdesiatych rokov, keď Vargove Collegium Musicum už ju malo viac-menej za sebou a basgitarista Laco Lučenič ešte možno ani netušil o svojej budúcej kariére v strednom prúde slovenskej pop-scény (Modus, Limit...). S určitými personálnymi zmenami i prestávkami, ale predsa len, vystupuje toto už pomaly legendárne zoskupenie dodnes, a to pomerne často. K poslednému obnoveniu koncertnej činnosti Fermáty došlo začiatkom minulého roka. Vystúpenie, ktoré som mal nedávno možnosť vidieť, nasvedčuje tomu, že hoci časy sa zmenili, sú tu ešte istoty, na ktoré sa dá spoľahnúť. Výbušné gitarové sóla Fera Grigláka, autora väčšiny skladieb, nestarali ani po rokoch nič zo svojej dravosti a spontánnosti (aby som mu však nekrivdil, musím uznať, že aj jeho hra na akustickú gitaru má svoje čaro a odhaľuje tú menej známu, lyrickjšiu tvár Fermáty - pozri napríklad platňu *Dunajská legenda*). Snáď iba pribudlo trochu sentimentu charakteristického pre 80. roky v "rockových baladách" typu *Spomienka na Amsterdam*.

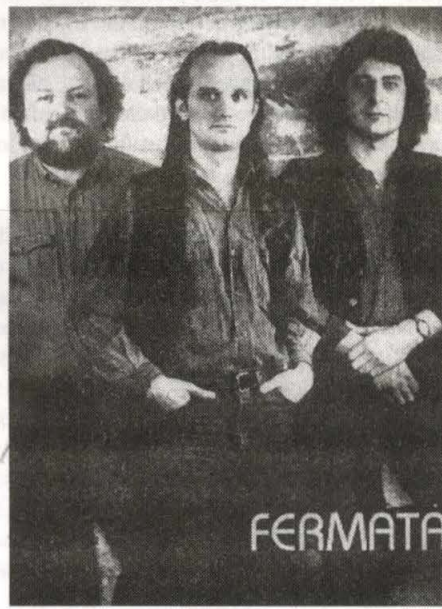
Znovuzrodená FERMÁTA

Basové linky Fedora Freša sú ako vždy precízne a úderné, hráčska virtuozita tohto nestora slovenskej basgitaristky si v ničom nezádá s Griglákovými exhibíciami. Takisto jeho vtipný konferans publikum pobavil. Zdalo sa mi ale, že Martin Hanzel na poste klavésistu, hoci občas zaujal nápaditým sólom, sa predsaden nevyrovná autorskej osobnosti a zvukovému majstrovstvu zakladajúceho a dlhoročného člena Fermáty Tomáša Berku. Aj za bicími nástrojmi sedí mladý bubeník Igor Skovay. Nuž, nemôže byť všetko ako kedysi...

Na koncerte odzneli najmä novšie kompozície z posledných dvoch albumov (*Real time*, *Simile*), pamätníkov v hľadisku (a mňa tiež) však najviac potešilo zopár skladieb zo staršieho obdobia - najmä legendárny *Huascarán* z tretej, rovnomennej LP, ktorým sa skupina vrátila do "zlatých časov" svojej existencie.

Koncert bol teda "živým" dôkazom toho, že

Fermáta si od svojho vzniku až do dnešných čias zachovala svoju vysokú úroveň (o ktorej napokon nikto nepochyboval), a to čo sa týka inštrumentálnych i kompozičných kvalít jej členov. Ani publikum nepozostávalo výlučne z pamätníkov, čo dokazuje, že tvorba Fermáty oslovila tiež mladšiu generáciu. Veď aj celkový sound vyznieva moderne a hutnejšie, hoci sa tým vzdala od pôvodného jazzrockového ideálu. Ale ako niekto vtipne poznamenal, vývoj treba chápať ako proces. Hádám by sa dalo spomenúť na okraj čosi o tom, že prínos skupiny bol najväčší práve v oných sedemdesiatych rokoch (napríklad spomínaný *Huascarán*, alebo album *Pieseň z hôľ*), a odvtedy sa tu nič také prevratné neudialo. Fermáta si však svoje miesto v histórii slovenskej populárnej hudby už dávno obhájila. A čo niektoré "mladé" slovenské skupiny? Mám pocit, že by sa mali nad sebou vážne zamyslieť... **SLAVOMÍR KREKOVIC**

Medzinárodná klavírna súťaž Košice '97

Piaty ročník Medzinárodnej klavírnej súťaže Košice '97 sa uskutočnil v dňoch 21.-23. marca. Do súťaže sa pôvodne prihlásilo takmer 105 mladých klaviristov z Ukrajiny, Bieloruska, Maďarska, Poľska, Rumunska, Bulharska, Juhoslávie, Česka, Nemecka a Slovenska. Súťaž bola rozdelená do troch vekových kategórií - prvá do 11 rokov, druhá do 13 a tretia do 15 rokov. Vyhlasovateľom súťaže bolo Ministerstvo školstva SR a hlavným organizátorom Základná umelecká škola na Hlavnej ulici. Súťaž prebiehala paralelne v koncertnej sieni ZUŠ na Hlavnej 68, v Divadle Smer a v koncertnej sieni Konzervatória v Košiciach. Predsedami porôt boli Mgr. D. Svárna, Konzervatórium Žilina, doc. E. Fischerová, Bratislava a prof. P. Toperczer, AMU Praha. V prvej kategórii súťažilo 37 účastníkov (do druhého kola postúpili trinásť súťažiaci), v druhej kategórii bolo 22 účastníkov (do druhého kola postúpili trinásť) a v tretej kategórii bolo 28 súťažiacich (do druhého kola postúpili jedenásť). Medzinárodná odborná porota (jej členmi boli výkonní umelci, pedagógovia vysokých škôl, konzervatórií a hudobných škôl zo Slovenska, Česka, Nemecka, Maďarska a Ukrajiny) určila pre prvé kolo súťaže voľný výber skladieb obdobia baroka a romantizmu a pre druhé kolo opäť voľný výber skladieb obdobia klasicizmu (rýchla časť sonáty) a hudby dvadsiateho storočia. Časový limit bol pre obe koly rovnaký - v prvej kategórii od 6 do 8 minút, v druhej od 8 do 10 a v tretej od 10 do 12 minút.

Na tohtoročnej súťaži sme počuli veľa vynikajúcich výkonov. Potešiteľné však bolo konštatovanie, že všetci chceli byť veľkými klaviristami a k svojmu výkonu pristupovali veľmi zodpovedne. Všeobecne sa potvrdilo, že priemerný, či nedotiahnutý výkon aj hoci len v jednej skladbe

programu nedával šance na postup do druhého kola, či nádej na úspech. Prínosom súťaže boli vyrovnané výkony, (hoci možno celková úroveň bola o niečo nižšia ako minulý rok), veľká technická vybavenosť súťažiacich, ale aj snaha o vlastný prístup k interpretácii skladby, sebavedomé zdravé vystupovanie a prirodzená muzikalita. Boli to výkony, ktoré častokrát predbehli vek súťažiacich a boli zrovnateľné s výkonmi konzervatoristov. Väčšina repertoárových skladieb bola technicky náročná a nedá sa porovnávať so súťažami medzi základnými umeleckými školami. Veď počť v podaní štrnásťročnej N. Marfinec Etudu č. 4, op. 42 A N. Skriabina, či Prelúdium gis mol S. Rachmaninova, či v podaní jedenásťročného L. Patkoló výber z Detských scén R. Schumanna a Toccatinu M. Pelikána, či v podaní dvanásťročnej L. Staričenko Pochod škriatkov E. H. Griega, ale aj časti z Francúzskej suity G dur J. S. Bacha, bolo skutočne veľkým zážitkom a svedčilo o technickej vybavenosti týchto mladých hráčov. Pedagógovia pripravujúci svojich žiakov pochopili, že súťaž je vysoko náročná a uspieť na nej znamená pripraviť súťažiaceho po každej stránke dokonale. Zatiaľ jediné podujatie tohto druhu na Slovensku prezentuje najlepších žiakov základných umeleckých škôl a konfrontuje ich výkony v medzinárodnom meradle.

A v čom bol najväčší prínos súťaže? Štátne určený (predpísaný) a štýlovo rôznorodý repertoár pre obe koly súťaže, primerané časové limity pre jednotlivé kategórie, výkony súťažiacich, objektívna práca všetkých troch porôt a perfektná organizácia celej súťaže. Následkom menšieho počtu súťažiacich oproti predchádzajúcim ročníkom, ale aj tým, ktorí sa pôvodne na súťaž prihlásili, bola snáď aj úroveň nižšia. Neovplyvnila

však úroveň ocenených a pre komisie bolo ťažké rozhodovať o tých, čo sa nielen dostanú do ďalšieho kola, ale aj o poradí na jednotlivých miestach. Súťažiaci na prvých miestach dokázali zaujať popri najlepšej vypracovanosti aj osobnostným vkladom. Rozhodne to neboli školské výkony, ale doslova už presvedčivé a dokonale.

Výsledky:

I. kategória

1. L. Patkoló (Topoľčany)
2. T. Sliwinski (Vroclav)
3. J. Tumová (Český Krumlov)

II. kategória

1. L. Staričenko (Minsk)
2. A. Tom (Minsk)
3. L. Nagy (Debrecín)

III. kategória

1. N. Marfinec (Užhorod)
2. D. Báll (Budapešť)
3. M. Arendárik (Banská Bystrica)

Organizátori vďaka pochopeniu sponzorov, ale aj nadšencov súťaže, pripravili pre ocenených hodnotné finančné a vecné ceny. Prvé miesto vo všetkých troch kategóriách bolo ohodnotené sumou 20 000 Sk, druhé miesto sumou 5 000 Sk, tretie sumou 3 000 Sk, štvrté sumou 2 000 Sk a piate miesto sumou 1 000 Sk. Ceny prezidenta republiky pre najúspešnejšieho slovenského účastníka získal L. Patkoló (originál obrazu mesta Košice) a cenu pre laureáta V. ročníka Medzinárodnej klavírnej súťaže Košice '97 získala N. Marfinec z Užhorodu (Modranská majolika). Cenu za najlepšiu interpretáciu skladby slovenského autora získal J. Levíček z Brna (E. Suchoň: Horalská suita). Podobne bola udelená aj cena za najlepšiu interpretáciu skladby českého a maďarského autora. Cenu primátora mesta

Košice pre najúspešnejšieho účastníka súťaže z Košíc získala M. Gazsiová a cenu pre najmladšiu účastníčku získala šesťročná M. Šoposká z Havlíčkovho Brodu. Odmenení boli aj pedagógovia troch najúspešnejších účastníkov súťaže, ako aj pedagógovia najúspešnejších slovenských účastníkov súťaže. Riaditeľ Štátnej filharmónie Košice odovzdal pozvanie pre troch víťazov jednotlivých kategórií na nedeľné matiné v rámci tohtoročnej Košickej hudobnej jari 1. 6. 1997.

Do celkového rámca súťaže veľmi vhodne zapadol aj koncert orchestra Štátnej filharmónie Košice 22. marca. V jeho programe účinkovali víťazi prvého ročníka Klavírnej súťaže Košice '93 - K. Debreová (SR), M. Cibulková a M. Týmlová (ČR). V ich podaní odznel Koncert pre Klavír a orchester č. 21 C dur, KZ 467 W. A. Mozarta, druhá a tretia časť Koncertu pre klavír a orchester č. 1 C dur, op. 15 L. van Beethovena a druhá a tretia časť Koncertu pre klavír a orchester č. 1 e mol, op. 11 F. Chopina. Orchester ŠF Košice s veľkým prehľadom a pochopením pre mladé sólistky dirigoval Bystrík Režucha. Výkon štrnásťročnej K. Debreovej bol technicky dokonale, tempovo vyvážený, hraný s plnou sústredenosťou a veľkým zmyslom pre štýlosť. Zvlášť vysoko je potrebné hodnotiť osobnostný vklad do interpretácie, nevynímajúc ani vlastný názor na tempo jednotlivých častí. M. Cibulková (študentka druhého ročníka pražského konzervatória) sa zaskvela v poslednej časti koncertu. Jej hra mala náboj výbušnosti, ale aj jemnej plasticity a melodicity. Mala premyslenú koncepciu a celkové vyznenie dokázala umocniť správnymi gradáciami. M. Týmlová (študentka piateho ročníka pražského konzervatória) zaujala technickou vybavenosťou, tónovou kultúrou a celkovým pochopením diela. Koncert (zúčastnili sa na ňom všetci súťažiaci aj so svojimi pedagógmi, či rodičmi) určite mnohých povzbudil a dodal elánu do ďalšieho cvičenia a zdokonaľovania vlastného výkonu. Bol to pekný dar vedenia a členov orchestra ŠF Košice. **ŠTEFAN ČURILLA**

Bednárík má pravdu: Verdi občas zakrúti hlavou

Opernému odkazu Giuseppe Verdiho sa na bratislavských divadelných doskách už tradične venuje veľký priestor. Aj napriek tomu verdiovská mapa nie je celkom popísaná. Biele miesta nájdeme tam, kde sa mala zrkadliť odvaha rehabilitovať tituly z raného tvorivého obdobia, ale napríklad i v prípade poslednej opery skladateľa, Falstaffa, ktorý z bratislavského javiska neprehovoril už viac než šesť desaťročí. Don Carlos, premiérováný v Opere SND 21. marca po šesťnástich rokoch, patrí skôr k vzácnejšie uvádzaným Verdiho operám. Pokiaľ ide o inscenačnú tradíciu, tá sa uberala skôr cestou striedmych, viac či menej zmysluplne aranžovaných výkladov predlôh a zásadnejší odklon od vžitých noriem nenastal. Istou novinkou bol dotyk s princípom svetelnej réžie v Gyermekových produkciách z polovice 60. rokov a potom neklíšovitý pohľad na Rigoletta priniesol až Marián Chudovský roku 1987.

Zvesť, že nového Dona Carlosa v Opere SND ponúklo vedenie divadla Jozefovi Bednáríkovi, vyvolala samozrejme vzrušenie i zvedavosť. Neskôr spoza operných múrov prenikla informácia, že "gentlemanská" dohoda viaže režiséra k poňatiu, patriacemu viac do kategórie "klasiky". Výsledkom teda mal byť - slovami Bednáríka - Don Carlos diétny a pietny. Verdi by sa pri ňom nemal obacať v hrobe, no občas asi zakrúti hlavou. Toľko režisér pred premiérou.

Než zhasli svetlá v hľadisku, otázka dňa znela, či pod pojmom "diéty a piety" si Jozef Bednárík predstavuje to isté ako divák či kritik. Ako sa dalo čakať, vzhľadom na znalosť režisérhova gusta a vyznávanie divadelnej estetiky, so striedmosťou to nemyslel doslova. Iba sa s ňou pomaznal. Je pravda, že rešpektoval 4-dejstvovú taliansku verziu, hoci ako frankofilovi (?) by mu nebola cudzia ani francúzska alternatíva s Fontainebleau obrazom, prípadne i francúzskym textom. Pravdou je i to, že dej sa odohráva tam, kde ho situovali autori. Takže, pokiaľ je kritériom piety odmietnutie časového a priestorového posunu, tak inscenačný team dodržal slovo. Kulisy imitujú realitu, kostýmy sú dobové a vskutku krásne. Márne čakáme na kaširované autá, kontajnery či chladničky, celý arzenál bednáríkovského "folkloru" ostal pred bránami výsostného územia verdiovského. Klobúk dolu...

Istý rozpor medzi režisérovým významom sa z obdivu k schopnosti Verdiho hudbou charakterizovať postavy, situácie, vzťahy, ku "kompletnosti" partitúry a nepotrebnosti dovýkladať na jednej strane a javiskovým výsledkom na strane druhej, predsa len nastal. Možno plynul iba z pocitu, že bez "totálneho" divadla niet divadla vôbec, možno sa v Bednáríkovi opäť ozvala túžba interpretovať i to, čo by si mal aktívny divák dopovedať sám. Na mysli mám všetky tie ilustrácie árií a scén, ktoré síce naoko pôsobia dekoratívne, no vo svojej podstate sú nadbytočné. Ba občas aj oslabujú dramatický účinok hudby či spievaného slova. Príčasť pohyby točne vo mne vyvolávali pocit výtvarného exhibicionizmu, narúšali, podobne ako tanečné a scénografické ilustrácie, celistvosť čísel (počnúc vstupným ariózom Carlosa, cez áriu Eboli, duet Filipa a Posu, veľkou áriou Alžbety končiac) a otupovali silu ich dramatického náboja. Polemizovať by sa dalo i so zmenami obrazov tesne pred ukončením čísla, v okamihu, kedy spravidla hudobne kulminuje. Z pohľadu výtvarníka sa iste zdynamizuje tok diela, nepovažujem to však za postup čistý vo vzťahu k hudbe. Pokiaľ ide o výpravu Ladislava Vychodila (o krásnych kostýmoch Ludmily Városovej som sa už zmienil), je síce praktická, vďaka maximálnemu využitiu svetlenia efektná a veľkolepá, jednako prvky gýčovitosti

v sebe nezaprie. Tie s prížmúrením oka možno tolerovať v muzikálových projektoch, azda i vo francúzskej opernej sfére, no vo Verdiho vážnej dráme pôsobia cudzorodo. Naopak, i tentokrát je vynaliezavé vertikálne členenie scény na dva priestory, v kombinácii s diferencovaným svetlením tvoriace rozdielne hracie roviny.

K ďalším miestam, ktoré ma v Bednáríkovej interpretácii znepokojovali, patrí "neautorizovaný" dvojnásobný atentát na Posu. Už do väzenia za Carlosom prichádza postrelený, aby neskôr bodná rana spečatila jeho osud. Týmto výkladom sa však mení i hudobná podstata Posovej árie, pretože jej prvá časť nie je komponovaná ako umieranie. Nevidím ani zmysel situovania Alžbetiny postele do pracovne Filipa II. na začiatku 3. dejstva, počas veľkej basovej árie. V porovnaní s týmito nápadmi je už nepodstatné, že Veľký inkvizítor okrem slepoty je azda i chromý (načo však musí schádzať strmými schodami?).

Nech mi pán Bednárík, ktorý i napriek vyššie napísanému textu patrí k mojim obľúbeným režisérom, odpustí, že som recenziu začal sprchou polemických názorov. Vždy je lepšie, keď je o čom debatovať. Teraz však o tom, čo sa mi páčilo. Javisko skutočne dýcha atmosférou. Sólisti siahajú na dno svojich hereckých schopností, sú zžití s postavami, vedú o čom spievajú. Majstrovsky je diferencovaný zbor, samozrejme, vyníma sa postavička telesne postihnutej dvornej dámy, ale i nad rámec predlohy rozohratý Tebaldo. Som schopný čítať i medzi riadkami, že totiž diktátori, vzbuja, konfidenti a policajná mašinéria nežijú iba vo Verdiho opere...

Hudobné naštudovanie Dona Carlosa pripravil Ivan Anguélov a hoci dojmy z premiér neboli totožné, nepovažujem ho za ideálne. Najmä prvý večer mi chýbalo viac dramatického napätia, elektrizujúcejšej "koncovky" vypätých zlomov a hudobných kulminácií. Ale tiež o čosi rafinovanejšej práci s detailom (záhradný obraz 1. dejstva), vynášanie farebných a výrazových nuansí. Ak druhý večer pôsobil kompaktnšie, azda to bolo i dôsledkom odlišnej speváckej konštelácie na javisku. Zbor (zbormajsterka Naďa Raková) odviezol svoju úlohu zodpovedne, znel precízne a zvukovo vyvážene.

Verdiho opera však žije a mrie so sólistami. O bratislavskom súbore sa hovorí, že je pre taliansky vokálny štýl dobre vyzbrojený. Tentokrát by som to bral s istou rezervou. Došlo totiž i k niektorým "núdzovým" obsadeniam, čo by sa najmä s ohľadom na interpretov nemalo stať. Prvé obsadenie prinieslo tri dominantné verdiovské kreácie. Ľubica Rybárska stvárnila Alžbetu vznešene a citovo úprimne, pričom jej voluminózný soprán upútal obsažnosťou, farebnosťou

Ján Galla (Filip II.) a Dalibor Jenis (Rodrigo, markíz Posa)

a dynamickou drobnokresbou - od plnohodnotných pianissím až po dramaticky razantné forte. Peter Mikuláš (Filip II.) staval, ako vždy, na kombináciu prezencia primárnej krásy hlasu s jeho odovzdaním do služieb výrazu. Ak v prvej časti večera by som si dovolil polemizovať s nadmerným neutralizovaním vokálov (konzonanty predsa len dodávajú výrazu "tvrdosť", a takým Filip je), počnúc veľkou áriou bol Mikulášov výkon impozantný po každej stránke. Ida Kirilová, ktorá má part Eboli už veľakrát odskúšaný, začala o čosi matnejšie, než je u nej zvykom. Počas záhradnej scény sa však rozospievala a do konca večera imponovala technickou suverenitou, vyrovnanosťou tónu v polohách a v nepo-

Iveta Matyašová (Alžbeta z Valois), Peter Mikuláš (Filip II.)

slednom rade adekvátnosťou štýlu. Pozitívne vnímam i Posu v podaní Martina Babjaka, ktorému vierohodne vychádzala najmä dramatická dimenzia postavy. Pomerne voľne znela výška, i stredná poloha mala štavu, avšak k verdiovskému ideálu zatiaľ chýba plynulejšie legáto a delikátnejšie frázovanie. Problémom 1. premiéry bolo obsadenie titulnej postavy Ľudovítom Ľudhom. Sólistov hlas je zatiaľ vyslovene lyrický, takže s partom Carlosa zákonite musel zápasíť. Nepomohla mu ani solídna technika, ani vokálna predstava. Objemom tónu a jeho intenzitou na dramatický odbor nedorástol. Pomerne výraznou kreáciou bol Veľký inkvizítor Ján Galla, v menších postavách spievali Mikuláš Doboš (Mních) a Jana Valášková (Tebaldo).

Druhé obsadenie ako celok pôsobilo dramatickejšie, hoci i v ňom sa objavilo pridelenie roly mimo odboru. Tentokrát išlo o medzinárodne úspešne sa uplatňujúcu Evu Jenisovú ako Alžbetu. Hoci jej soprán nemá problémy s presadením sa ponad orchester, nie je to typ materiálu do dramatických verdiovských rolí.

Aj keď sa Jenisová snažila neprepínať a často spievala v piane, isté ťažkosti sa objavili i v nízkej dynamike, keď sa jej viackrát "pretrhol" tón. Titulného hrdinu stvárnil Gurban Ovsepjan, ktorý na rozdiel od svojho alternanta disponuje farebne štatným, "talianskym" tónom, hoci na druhej strane stále nemá technicky doriešenú vysokú polohu. Práve táto dimenzia ochudobňuje inak hodnotnú a štýlovo korektnú kreáciu. Do istej miery to platí i o Jánovi Gallovi, ktorý vymenil kostým Veľkého inkvizítora za Filipov. Gallov mohutný bas by postavu kráľa zodpovedal bezo zvyšku, keby bol o čosi vyrovnanejší v polohách. Umelec však cíti dramatický pulz postavy a dokáže ju dotvoriť jednoznačným gestom a celkovým hereckým vkladom. Noblesným Posom bol Dalibor Jenis, kladúci ťažisko na ušľachtilú kantilenu, účinne gradovaný vývoj postavy a predovšetkým krásne a syté výšky. Istá rezerva je v rezonančnom oživení nižšej strednej polohy. Výlet Magdalény Blahušiakovnej (Eboli) do mezzosopránového odboru nevidím v danej chvíli ako šťastný. Reminiscenciu na jej skvelú Alžbetu zatienila príliš rozvibrovaná a notovému zápisu nie celkom verná princezná. Veľkého inkvizítora stvárnil Mikuláš Doboš presvedčivejšie herecky než vokálne. Anjelský hlas bol v správnych rukách Jany Valáškovnej.

Ústredný pár "tretieho" obsadenia bol tretím iba v poradí, nie však kvalitou. Iveta Matyašová (Alžbeta), hoci na dramatické verdiovské hrdinky ešte iba dozrieva, preukázala veľký kus technickej zdatnosti, tónovej kultúry a výrazového bohatstva. Nie je typom maniérovej speváčky, finesy talianskej interpretácie používa uvážene a s vkusom, pričom jej hlavnou devízou je zvonivá a vrúcna vysoká poloha. Prekvapením bol výkon tenoristu Valerija Popova, herecky impulzívneho, mladistvo vzdorovitého Dona Carlosa. Jeho kovovo jasný spinto tenor má energiu a dramatický náboj, jasné výšky, čo dovoľuje prížmúriť oči nad niektorými rytmickými nepresnosťami. Sergej Tolstov ako Posa je do istej miery limitovaný menším fondom, takže dramatická krivka jeho kreácie končí o stupeň nižšie než u jeho alternantov. Inak je to však kultivovaný, legátový frázu dobre cítiaci barytón zatiaľ skôr lyrického charakteru. Veľkého inkvizítora vcelku primerane spieval Martin Malachovský a Juraj Peter bol spoľahlivým Mníchom. Tento večer dirigoval Pavol Selecký s veľkou zvukovou plasticnosťou, dramatickou klenbou a porozumením so sólistami.

Jozef Bednárík, hoci o to pôvodne nestál, opäť hodil rukavicu. Tentokrát Verdima a jeho "ochrancom" v hľadisku. Prezentoval názor, o ktorom nepochybujem, že je mienený úprimne. Rovnako úprimne odpovedá zniesť: Verdi je trocha iný.

PAVEL UNGER
Snímky K. Marenčinová

INTERARTISTS po piatich rokoch

Súkromná umelecká agentúra INTERARTISTS bilancovala päť rokov svojej činnosti, čo bolo aj príležitosťou, aby sme sa pozbovávali s jej riaditeľkou JANOU KOVÁČIKOVOU.

Vaša agentúra INTERARTISTS oslávila nedávno piate výročie operným gala koncertom v Koncertnej sále Slovenského rozhlasu.

Usporiadali sme ho v spolupráci s kultúrnym centrom rakúskeho veľvyslanectva v Bratislave a spoločnosťou Merker - Verein vo Viedni. So symfonickým orchestrom Slovenského rozhlasu pod taktovkou H. Prammera účinkovali sólisti z Rakúska, Švajčiarska, Nemecka, USA i náš Miroslav Dvorský. Bola to verejná generálka koncertu, ktorý sa o deň neskôr (10. 1.) konal vo viedenskom Konzerthause.

V umelecko-agentážnej oblasti pracujete vyše dvadsať rokov.

Dlhé roky som mala v SLOV-KONCERT-e na starosti germánske krajiny - Nemecko, Švajčiarsko a Rakúsko. Odišla som odtiaľ roku 1992 a spolu s manželom sme založili umeleckú agentúru INTERARTISTS. Podarilo sa nám získať nové kontakty s ďalšími európskymi krajinami, napr. s Francúzskom, Talianskom a Gréckom, ale aj s Kanadou a USA, kam sprostredkujeme vystúpenia našich umelcov.

S ktorými umelcami najčastejšie spolupracujete?

Exkluzívne iba s niekoľkými, pretože málokto dáva súhlas alebo právo na výhradné zastúpenie jedinej agentúre. Naša ponuka zahŕňa M. Dvorského, A. Kohútových, K. Dernerových, Š. Margitu, S. Šomorjaia, duo manželov Zsapkovicov atď. Spolupracujeme tiež so Slovenským filharmonic-

kým zborom, Speváckym zborom mesta Bratislavy, so Symfonickým orchestrom Slovenského rozhlasu, Slovenským komorným orchestrom, Cappellou Istropolitana a i.

Predsavzali ste si pomáhať začínajúcim umelcom.

Snažíme sa pomôcť uplatniť mladým absolventom konzervatória alebo VŠMU, ktorí nemajú stále angažmán. Vo svete tvrdej konkurencie sa mladý umelec ťažko orientuje, nemá skúsenosti a často ani schopnosti. Preto túto starosť ponecháva profesionálnemu manažmentu.

Vašou ambíciou je aspoň raz ročne usporiadať náročnejší projekt. Počas piatich rokov existencie INTERARTISTS, ktoré z nich to boli?

Z viacerých uvediem aspoň niektoré. Koncom roku 1995 sme vo Viedni vo Votivkirche a potom v Koncertnej sieni SF premiérovali Webberovo Requiem, dielo svetoznámeho autora muzikálov. Orchester Komornej opery, s dirigentom M. Vachom, bol rozšírený o viacerých hráčov, účinkovali naši poprední sólisti, spevácky zbor Lúčnice i členovia Bratislavského chlapčenského zboru.

Dozista nebolo ľahké získať práva na predvedenie tohto diela.

Kým nám londýnska agentúra, zastupujúca Sira A. Lloyda Webbera, povedala svoje áno, dôkladne si overila referencie o našej agentúre. Až keď mala istú garanciu, dala nám súhlas. Webberovo Requiem vás priviedlo k rozšíreniu činnosti o oblasť muzikálov a operiet a k získaniu licencií na ich uvedenie.

Jeden z nich, Sweet Charity so Z. Studenkovou v hlavnej role, a v réžii J. Bednárika, mal pre-

miéru vo Východoslovenskom divadle v Košiciach koncom minulej sezóny.

Vo viedenskom Konzerthause ste sa podieľali na usporiadaní koncertu a uvedení Ivana Hrozného od S. Prokofieva. S Petrohradskou filharmóniou a jej dirigentom J. Temirkanovom účinkoval aj Spevácky zbor mesta Bratislavy pod vedením L. Holásk.

Okrem toho naša agentúra pripravila ďalší projekt na rakúskej pôde, vystúpenie renomovaného Slovenského filharmonického zboru na Salzburger Festspiele '96. Spolu so Schönbergovým zborom z Viedne, zborom zo Stuttgartu a Mládežníckym orchestrom G. Mahlera pod taktovkou C. Abbada odzneli Schönbergove Piesne z Gurry, ktoré sme uviedli aj v Bolzane a Lübecku.

Pozoruhodná je vaša spolupráca s Dánskym kultúrnym inštitútom vo Viedni.

Začala sa roku 1995 prijatím dánskeho gitaristu P. H. Jensena, ktorého koncert sme zorganizovali v Mirbachovom paláci. Nasledovala prezentácia dánskeho komorného súboru Esbjerg Ensemble v Klariskách v rámci ich umeleckého turné vo Viedni, Kremse a i. Bolo venované na počesť kráľovnej Margaréty II., pri príležitosti jej narodenín. Bratislavčanom sa naskytla jedinečná príležitosť oboznámiť sa s dielami dánskych skladateľov vo vynikajúcej interpretácii tohto súboru. V Mirbachovom paláci sme predstavili tiež dánske flautové trio Flutemtion. - tohto roku pripravujeme recipročné vystúpenia Dánskeho chlapčenského zboru z Kodane v Dóme sv. Martina v Bratislave a Bratislavského chlapčenského zboru na

Riaditeľka agentúry Jana Kováčiková

Snímka M. Jurík

dánskej pôde. Naším zámerom je prezentovať slovenských skladateľov a interpretov v Dánsku.

Už päť rokov participujete na Medzinárodnom gitarovom festivale J. K. Mertza, bratislavského rodáka a autora mnohých skladieb pre gitaru. Ako bude vyzeráť tohtoročný, už 22. ročník festivalu?

Nezaobíde sa bez majstrovského kurzu ani tentoraz. Povedie ho profesor Alvaro Pierri z Kanady. Pretože program ešte nie je definitívny, môžem zatiaľ prezradiť, že máme potvrdené vystúpenie už spomínaného A. Pierriho s SKO pod vedením B. Warchala a flamencového gitaristu J. Martina so svojou skupinou. Festival začína 30. júna a bude sa odohrá-

vať nielen v Klariskách, ale aj v ďalších sálach mesta Bratislavy.

Sponzor - slovo, ktoré sa čoraz častejšie objavuje v súvislosti s kultúrnymi podujatiami.

Zložitá ekonomická situácia umeniu príliš nepraje. Bez finančnej podpory štátu, súkromných podnikateľov a pod. nie je možné poriadat náročné kultúrne podujatia nikde na svete. Našej agentúre neraz pomohol štátny fond kultúry PRO SLOVAKIA, a.s. Slovaft, ÖMV, Bank Austria atď. Často nám pomáhajú aj veľvyslanectvá, ktoré podporujú vystúpenia umelcov svojich krajín.

Pripravila

IVICA OZÁBALOVÁ

Spevácky zbor mesta Bratislavy

Pohľad na súčasné umelecké aktivity Speváckeho zboru mesta Bratislavy nám prezrádza, že je na pochode intenzívnej práce a permanentných priprav na vystúpenie, ktorými sa chce vo svojom jubilejnom roku spoločensky prezentovať čo najlepšie. Spätňý pohľad na jeho doterajšiu štvrtstoročnú umeleckú činnosť zas ukazuje, ako dokázal oslovit koncertné publikum doma i v zahraničí. Svoju umeleckú úroveň postupne dosiahol pod vedením profesionálnych zborníkov a dirigentov, kde vysoko prekročil koncertný limit spoločenského poslania amatérského zboru. Štruktúrou i hlasovou dispozíciou nekonkuruje síce profesionálnym zborovým telesám, ale v rámci vlastných umeleckých daností a schopností v kategórii vokálneho umenia stojí vedľa nich a chce ostať naďalej v popredí koncertného života na Slovensku. Svoju umeleckú životaschopnosť dokázal interpretačnou kvalitou a úspechmi, čo ho v spolupráci aj s profesionálnymi umeleckými telesami posunulo do polohy spoľahlivého koncertného partnera.

Koncertná činnosť SzMB je viac-ozmerná. Zbor je schopný v komornej (40) a veľkej (80) zostave interpretovať a capella skladby i

veľké symfonicko-oratoriálne diela, ľudové piesne i technicky náročné hudby súčasných skladateľov. Umelecký prejav je schopný modifikovať pre koncerty vo veľkých koncertných sieňach, ale aj pre komorné koncerty, rozhlasové, televízne či gramofónové nahrávky. Interpretačná pružnosť a flexibilita mu poskytli veľa príležitostí účinkovať s mnohými poprednými domácimi i zahraničnými orchestrami a dirigentmi.

Veľké i menšie koncertné úspechy tvoria dlhý reťazec jeho 25-ročnej umeleckej činnosti. Jej výsledky vidieť vo viacerých smeroch: v úctyhodnom počte naštudovaní hudobných diel všetkých epoch a slohov, koncertných výkonov, nahrávok, v účasti na domácich a zahraničných festivaloch.

Na konte koncertnej činnosti má vyše 500 koncertov, z toho viac ako 300 v zahraničí. Úspechy na zahraničných koncertoch a festivaloch tvoria najkrajšiu kapitolu v jeho umeleckej práci. Pripomenieme tie, odkiaľ si zbor priniesol vzácne ohodnotenie a medzinárodné ceny. Dve I. ceny z Arezza, II. cenu z Llangolenu, II. cenu z Gorizie, II. cenu z Debrecína, II. cenu zo Spitalu an der Drau, I., II., III. cenu z Middlesbourghu, I., II., III. cenu

z Pohlheimu. Samostatný súbor úspechov tvorí šestnásobná účasť na Medzinárodnom hudobnom festivale v Assisi i ďalšie na festivaloch v Rige, Barcelone, Bolzane,

Cremone, Caditsi v Grécku a inde.

Dobyť si v umeleckom svete spoločenskú pozíciu nie je ľahké, ešte ťažšie je si ju udržať. Hlavne v súčasnosti, keď do popredia vystupujú, okrem umeleckých čoraz viac aj ekonomické činitele, navyše v silnej konkurencii umeleckých telies.

Speváckemu zboru mesta Bratislavy v jeho jubilejnom roku hodno vysloviť obdiv a uznanie. Súčasne

mu treba zaželať, rovnako aj jeho umeleckému vedúcemu, dirigentovi a zborníkom Ladislavovi Holáskovi, ktorý ho organizačne sformoval, na každé domáce a zahraničné pódium osobne priviedol, pod každým koncertným úspechom sa podpísal, aby im i v budúcnosti vydržala chuť do umeleckej práce, elán i naďalej šíriť dobré meno slovenského vokálneho umenia doma i vo svete.

JOZEF DANIŠOVSKÝ

Spevácky zbor mesta Bratislavy s dirigentom Ladislavom Holáskom

Snímka archív

Ľudová hudba v rozhlase

Z elektronických médií zastáva rozhlas významné (do rozšírenia TV výlučné) postavenie v špecifickom toku informácií a rôznych podobách ich percepcie. Mediálnu formu informácií do podoby ponuky koncipuje štáb odborníkov, ktorí konštruujú dramaturgickú aj interpretačnú podobu vysielania. Strana percepcie má možnosť preferencie druhov, žánrov i času svojej účasti v samotnom mediálnom kontakte a v prípade spätnej väzby má možnosť i vstupovať do štruktúry programu. Čiastkový problém tohto komplikovaného mediálneho fenoménu spracoval dlhoročný pracovník rozhlasu **Ondrej Demo** v publikácii **Folklorná hudba v rozhlase na Slovensku** (vyd. Matica slovenská v spolupráci so svojím Národopisným odborom, Martin 1996).

Historiografická metóda bádania sa autorovi premietla do podstatnej časti obsahovej štruktúry práce. V prvej časti hovorí o ľudovej hudbe v rozhlase v rokoch 1926-38. Zakladateľská generácia Hudobného odboru bratislavského rozhlasu (O. Nedbal, K. Ruppeldt) nedokázala vyprofilovať vyhranenú dramaturgickú koncepciu vysielania ľudovej hudby, čo bolo vlastne aj odrazom vtedajšieho stavu folkloristiky, umenovedy, rozhlasovej žurnalistiky i spoločenskej situácie vôbec. Pre toto obdobie je príznačné živé vysielanie rôznorodého folklórneho materiálu, čo súvisí tiež s technickými možnosťami doby. V období Slovenskej republiky sa ľudová hudba vysielala v sektore zábavnej hudby so snahou razantnejšie uplatniť jej regionálne banosti. Vedúcou osobnosťou v tomto období bol František Alvin. Vysielanie bolo naplnené predovšetkým živými vstupmi. Tie sa striedali s programami zhrávanými z gramofónových platní. Dôležitým pre toto obdobie je, že k ľudovej piesni, ako k inšpiračnému zdroju, sa obracia nová slovenská skladateľská generácia (Suchoň, Moyzes, Cikker, Kresánek). Ďalšia perióda - ohraničená rokmi 1945-50 - je charakterizovaná popredným miestom ľudovej kultúry v hierarchii spoločenských a umeleckých hodnôt. V tomto období sa vytvorili podmienky na konštituovanie Oddelenia ľudovej hudby pri hudobných odboroch v Košiciach a Bratislave. Roky 1951-60 sú obdobím organizačnej prestavby rozhlasu. Vytvo-

рила sa Hlavná redakcia Hudobného vysielania so samostatným odborom ľudovej hudby, ktorý sa členil na redakcie ľudovej hudby a redakciu pre súčasnú ľudovú umeleckú tvorbu. Na pôde rozhlasu vznikli samostatné umelecké telesá, ktoré sa zaoberali ľudovou hudbou, i krajové stanice v Košiciach a Banskej Bystrici so špecifickým postavením v tomto rozhlasovom fenoméne. Rozhlas v novej situácii TV vysielania špecifikuje v oblasti ľudovej hudby štyri programové cykly. Šesťdesiate roky determinované prudkými zmenami nahrávacej a translačnej techniky zaznamenávajú nové požiadavky na profesionálnu rozhlasovú prácu. Dochádza k diferenciacii mediálnych percipientov, ktorá znamená i potrebu novej diferenciacie programových okruhov. Vzniká nový významný cyklus Klenotnica ľudovej hudby. Rozhlas nadväzuje užšiu spoluprácu s akademickými pracoviskami a poriada prvý seminár o folklórnej hudbe vo svojom médiu. Roku 1970 sa položili základy rozhlasovej súťaže Prix de Musique..., ktorá znamenala nové prístupy k ľudovej hudbe a možnosti medzinárodných konfrontácií tvorby. Pomerne dlhý časový úsek 20 rokov (1970-89) tvorí podľa autora ďalšiu periódu práce s ľudovou hudbou v rozhlase. Za dôležité v tomto období považuje tvorbu nových vysielacích okruhov, vznik Orchestra ľudových nástrojov, kontinuitu Prix a tvorbu v elektroakustickom štúdiu. Deväťdesiate roky znamenajú vznik samostatnej Slovenskej republiky s inštitucionálne samostatným rozhlasom. Budujú sa nové vysielacie okruhy s novou vysielacou štruktúrou, v ktorej sa znižuje počet cyklov i samostatných programov ľudovej hudby. Nové pozície nadobúda O. Demo ukázkami z výsledkov výskumu poslucháčov rozhlasu (1966, 1993), súpisom dokumentačného fondu folklóru v bratislavskom štúdiu, nahrávkami zahraničných Slovákov, bibliografiou Klenotnice ľudovej hudby, súpisom nosičov z Prix, produkciu nosičov Rádia Bratislava i obrazovou prílohou.

Autor sa podujal na neľahkú a nevďačnú úlohu určiť miesto ľudovej hudby vo vysielaní rozhlasu na Slovensku vo veľkej časovej perióde i priestorovej štruktúrálnej skladbe (nahrávka, redakčná tvorba, dramaturgia, osobnosti, technické danos-

ti...) s vedomím, že na Slovensku nie sú dostatočne spracované čiastkové témy tohto problému. Takto sa v danej problematike snaží pohybovať len v určujúcich obsahových a formálnych aspektoch danej problematiky a tie nie sú vždy odrazom skutočnosti. Niektoré skutočnosti autor vedome či nevedome obchádza, alebo ich nepozná. Roztrúsené sú totiž v článkoch rôznych regionálnych, či ústredných periodík. Takto sa do publikácie nedostal samostatný počín košického redaktora E. Ruska, ktorý na Tatranských slávnostiach nahrával roku 1936 ľudové piesne medzi účinkujúcimi, aby potom odzneli v rozhlase. Z práce mu vypadli i prezentačné relácie z rôznych miest Slovenska. Napríklad 12. 3. 1933 zo Zvolena znela o. i. aj Plickova úprava (zápis) piesne Bohu ťa porúčam s plánom redakcie uviesť zmes ľudových piesní zo Slovenska - a zvlášť detvienských - s Oláhovou muzikou. Demo opomína i umiestnenie ľudovej hudby v takom type vysielania ako je školské vysielanie. Do jeho štruktúry bol zaradený 18. 2. 1936 koncert detského cigánskeho orchestra z Komárna s cigánskymi piesňami. S ľudovou hudbou pracovalo i vysielanie Matice slovenskej pre zahraničných Slovákov. Pásmo piesní J. Batefa z Hontu vysielalo štúdio 23. 4. 1943 (scenár v LA MS AXLVI-15/2) v interpretácii chovaniek Štefánikovo učiteľského ústavu. Vieme tiež, že pirátske rozhlasové vysielanie v Banskej Bystrici začalo na jar roku 1936 s pokusom o jeho rýchlu legalizáciu. O zastúpení ľudovej hudby v jeho štruktúre však nič nevieme. Alebo je to nepodstatné? V publikácii nie je celkom dôstojne vysvetlené pôsobenie A. Očenáša vo funkcii námestníka riaditeľa Čs. rozhlasu pre hudobné vysielanie (1956-62). Vo svojej pozícii mohol mať veľký vplyv i na túto oblasť rozhlasového vysielania. To isté platí aj o V. Adamcovi a jeho pôsobení v Košickom rozhlasovom orchestri a košickom štúdiu vôbec. Pritom je všeobecne známy ich kladný vzťah k ľudovej piesni. Drobné technické chyby (napr. rok úmrtia P. Tonkoviča, alebo to, že Ruppeldt sa naozaj píše s t na konci) čiastočne znižujú úroveň publikácie, no typografia ju priam dehonestuje. A to si napriek črepinkám, ktoré môžu čitateľovi v obsahu chýbať, publikácia vonkoncom nezaslúži. Je solidným výsledkom prvopočiatkov bádania o fenoméne ľudovej hudby v rozhlase a takto určuje i smery ďalšieho bádania a precizovania obsahu. A to je dôležitý metodologický aspekt publikácie, ktorý treba vyzdvihnúť. **MILOŠ ŠÍPKA**

Echo na „Sféry dôverné...“

Je potešiteľné, že Slovenská televízia venuje pozornosť aj problematike duchovného života. Jedným z takýchto vysielaní je aj známa diskusná relácia "Sféry dôverné", ktoré pripravuje Redakcia duchovného vysielania. Ambíciou jej zakladateľov v decembri 1990 bolo osloviť predovšetkým intelektuálne náročného diváka. Túto reláciu mám rád, pretože jej zámerom je hlbším spôsobom formovať vedomie ľudí. Utkveli mi v pamäti najmä relácie vytvárané jej pôvodným spoluzakladateľom **Dr. Petrom Ďurejom**, ktoré v čase vysokej sledovanosti modernovali **Vladimír Seman** a **Mgr. Dr. Daniela Pogádyová**. Témy boli prinajmenšom zaujímavé a odvážne. Týkali sa napríklad vzťahov exaktných vied a náboženstva, problémov evolúcie z náboženského hľadiska, aspektov ľudskej komunikácie atď. Niekedy som viac či menej pociťoval pri sledovaní tejto relácie odklon od pôvodného zámeru uspokojiť tých náročných. Náročnosť a odvážnosť nie však mohli byť niekomu aj trňom v oku. Došlo azda preto k zmenám v jej obsadení a koncepcionom prístupe?

Každopádne "Sféry dôverné", odvysielané 6. februára tohto roku, boli veľkým pozitívom. Reč bola totiž o úlohách a funkciách hudby v náboženskom prejave človeka. S nemalou dávkou očakávania som sledoval priebeh relácie. Problematika veľmi zaujímavá a pre mňa bytostne dôležitá, ktorá ani slovenskej umeleckej verejnosti iste nie je ľahostajná. Tým skôr vysielací čas od 23.30 h ma trochu prekvapil... Scenár k už spomínanému vydaniu Sfér dôverných vypracoval **doc. Ján Vladimír Michalko**, vedúci Oddelenia cirkevnej hudby VŠMU v Bratislave. Poznanie do diskusie prijali: Prof. Dr. Karol Gábriš, Mons. Anton Konečný, doc. Dr. Juraj Lexmann, doc. Ján Vladimír Michalko, doc. Juraj Hatrík, Zuzana Ferjenčíková a Stanislav Šurin - poslu-

cháči cirkevnej hudby VŠMU v Bratislave. Reláciu moderoval **Štefan Bučko**. Prvá otázka sa týkala poslania hudby z teologického hľadiska. **Karol Gábriš** vo svojej odpovedi poukázal na vzájomný vzťah hudby a náboženstva počnúc gréckou mytológiou. Dotkol sa aj podstatných dôsledkov tohto vzťahu. **Anton Konečný** hovoril o spojitosti duchovnej hudby s liturgiou. Vysvetlil tri vlastnosti, ktoré definujú liturgickú hudbu, resp. ktoré sa od nej vyžadujú. Sú to formálna dokonalosť, posvätnosť a univerzálnosť. **Juraj Lexmann** zaujal stanovisko k diferenciacii samotného pojmu duchovná hudba. Vychádzal z motívov jej tvorcov, ktorí určujú jej poslanie duchovnou alebo náboženskou inšpiráciou. **Ján Vladimír Michalko** odpovedal na otázku, kde končí hranica duchovnej hudby, a čo vlastne ešte patrí do jej oblasti. Zdôraznil, že hranica je dosť jednoducho definovateľná: "Ak spĺňa hudobné kvality a zodpovedá jej vlastnému cieľu - oslave Boha - možno ju považovať za duchovnú", povedal. Hovoril tiež o tom, že náboženský zážitok v plnom zmysle slova je výslednicou spolupráce jednoty obsahovej a interpretačnej kvality. Potom vystúpil do popredia pojem cirkevného hudobníka, problém spolupráce s amatérmi a dôležitý vzťah povolania a poslania. Hudobný skladateľ **Juraj Hatrík** na otázku, kde čerpá podnety z vlastného života, porozprával o svojom vzťahu k matke, ktorá mu dala mnoho cenných podnetov. Úprimne a veľmi sugestívne hovoril, citujem "...o svojich potulkách po duchovnej hudbe...". Doslovne uviedol veľkú pravdu: "Duchovný rozmer nepripúšťa manipulátorstvo s človekom a poslucháčom". **Stanislav Šurin**, poslucháč Oddelenia cirkevnej hudby, vstúpil do dialógu so zaujímavou anketou uskutočnenou medzi poslucháčmi Rím.-kat. CMBF v Bratislave. Anketová otázka znela: Myslite si,

že je potrebné, aby v chrámoch pôsobili profesionálni hudobníci? 48 sa vyjadrilo, že áno (z toho 16 - ale len vo významných chrámoch). 29 poslucháčov na túto otázku odpovedalo - rozhodne nie(!). Medzi odpoveďami boli aj zaujímavé odpovede typu áno - ale nemali by brať honorár(!), áno - ale radšej nech spieva ľud, áno - ale neviem, či by zložité kompozície nezaťažovali veriacich, áno - ale kde ich vziať...

V tomto školskom roku na Konzervatóriách v Bratislave a Košiciach končia prví absolventi Odboru cirkevná hudba. Na HTF VŠMU v Bratislave študuje tento odbor 6 poslucháčov, ďalší sú prijatí. Sú to mladí ľudia, ktorí dostali a dostávajú primeranú profesionálnu prípravu na vykonávanie tohto náročného povolania a poslania. Zo strany cirkvi už boli zaznamenané určité aktivity. Kompetentní v Rím.-kat. cirkvi majú pripravený Pracovný štatút kantora-organistu. V ECAV už bolo dokonca prijaté Cirkevné nariadenie o kantorskej službe, ktoré definuje práva a povinnosti kantora - organistu voči cirkevnému zboru, t.j. zriadenie kantorský-organistických miest, požiadavky kvalifikácie, honorovania atď. Dosiaľ však v praxi nie sú vytvorené dostatočné legislatívne opatrenia v tomto smere. Mám na mysli súčasné reálne podmienky pre pôsobenie kantorov - organistov vrátane ich finančného zabezpečenia. Do úvahy prichádza nielen citlivé zamyslenie sa nad tým dať účtívý priestor takým, ktorí sa v totalitnom režime doslova obetovali pre túto službu a riskovali mnoho, ale aj zodpovednosť voči mladým absolventom cirkevnej hudby, ktorí za tejto situácie nemajú existenčné šance uplatniť sa po 6-ročnom štúdiu na konzervatóriu (prip. VŠMU) ako cirkevní hudobníci. Ak účelom tohto štúdia je povzniesť úroveň vzdelanosti národa v oblasti interpretácie duchovnej hudby a podstatne tým prispieť k prehlbeniu kvality duchovného zážitku veriacich, je nanajvýš aktuálne zodpovedne sa v súčasnosti zamyslieť aj nad jej praktickým riešením...

MAREK VRÁBEL

Nad partitúrou v rozhlase

Pravidelná relácia redaktorky Melánie Puškášovej "Nad partitúrou" je zaujímavá predovšetkým tým, že odkryje veľa z filozofie skladateľa a dakeďy sa o autorovi dozvieme viac, ako o diele nad ktorého partitúrou redaktorka so skladateľom rozjima. Tak tomu bolo i 22. februára, keď sa zhovárala s Vladimírom Godárom o nie sice novom, ale veľmi úspešnom diele Sonáta na pamäť V. Šklovského pre violončelo a klavír. Dielo vzniklo roku 1985 a zožalo úspech nielen doma, ale i v zahraničí. Godár sa vyznal z obdivu k V. Šklovskému, zakladateľovi novej literárnej školy, ktorý bol umlčaný a tridsať rokov (1926-56) nemohol publikovať. Smrť tohto veľkého humanistu inšpirovala Godára k napísaniu diela, ktoré pôvodne malo byť komponované elektroakusticky, napokon volil dialóg violončela a klavíra. Dielo je polyštylové - novodobý jazyk a starý formový ideál. Godár na otázku, či myslí na poslucháča, keď tvorí, odpovedal, že píše pre seba a je presvedčený, že keď to akceptuje on, prijme to aj poslucháč. Snažiť sa o komunikatívnosť považuje za prostitúciu. Zvláštne, veď Godárovo diela majú úspech práve pre komunikatívnosť.

Pavol Malovec sa (22. 3.) nad partitúrou Stabat Mater vyznal, že hudbu píše pre poslucháča a vynakladá pri tvorbe veľa úsilia na to, aby mu poslucháč rozumel, aby pochopil atmosféru diela, aby vedel, o čo ide. Preto u neho v poslednom čase dominuje hudba vokálno-inštrumentálna, kde text nesie posolstvo. Pavol Malovec verí v silu umenia, v poslanie krásy v dnešnom komplikovanom svete.

Stabat Mater mala niekoľko inšpiračných zdrojov: Stabat Mater Arvo Pärta, verše českých katolíckych básnikov a v neposlednom rade interpretačné umenie Jany Pastorkovej.

Začiatok skladby určuje celú jej dramaturgiu, z úvodného motívu sa logicky rozvíja ďalší priebeh diela plného napätia a krutej bolesti. Interpretácia je veľmi náročná, sopránový part sa pohybuje stále vo vysokej polohe a autor je presvedčený, že by ťažko našiel inú interpretku. O tomto všetkom sme sa mohli presvedčiť na Veľký piatok, keď Stabat Mater Pavla Malovca bola vysielaná na stanici Devín.

Pravidelnú reláciu "Akcenty - rezonancie" pripravila (8. 3.) Banská Bystrica. Redaktorka A. Jufíkova zmapovala hudobné udalosti kraja.

Marianna Bárdiová zaspomínala na nedávno zosnulého Dr. Bázlika, ktorý vo veku 87 rokov opustil svojich priateľov hudby. Bol dušou hudobného diania v Banskej Bystrici, jeho úsilovným historikom, zozbieral množstvo vzácnych dokumentov, ktoré budú zdrojom ďalších bádateľov.

O priebehu Roku slovenskej hudby v kraji informoval Igor Fudra a o dojmoch z návštevy hrobov Stravinského a Ďagileva v Taliansku hovorila profesorka Konzervatória J. L. Bellu v Banskej Bystrici Mária Glocková.

Zaujímavo sa predstavil nový šéf opery Pavol Smolík, ktorý oboznámil poslucháčov s pripravovaným dramaturgickým plánom na ďalšie roky, v ktorom bude aj Cikkerova opera Mister Scrooge.

15. marca si dvojica Jurík-Domanský do relácie "Akcenty - rezonancie" pozvala šéfdirigenta Symfonického orchestra Slovenského rozhlasu Róberta Stankovského. Tento mladý, ambiciózný a talentovaný dirigent sa v poslednom čase výrazne uplatňuje i v zahraničí. Je šéfom výborného Štátneho komorného orchestra Pardubice, hostuje v Českej filharmónii a dirigoval vo francúzskom Rouenne Janáčkovu operu Z mŕtveho domu. Mal taký úspech, že mu ponúkli v ďalšej sezóne Juliettu B. Martinu a Dvořákovu Rusalku.

So svojím domovým orchestrom pripravuje okrem iného symfonickú báseň R. Straussa Smrť a vykúpenie.

Tiež sa hovorilo o triumfálnom návrate Bohdana Warchala do Slovenskej filharmónie. Jeho koncert 13. marca v Redute bol manifestáciou. SKO sa Warchalovým odchodom narušil, preto musel pribrať niektorých členov Pražského komorného orchestra. Bolo nám to treba?

V závere relácie sme sa dozvedeli o veľkom úspechu Štátneho komorného orchestra Žilina v USA, ktorý na čele s novým šéfdirigentom Leošom Svárovským urobil Slovenskej republike výbornú propagáciu - podľa slov riaditeľa urobili viac než naša diplomacia. Priniesli si výborné kritiky a veľmi ich potešil úspech Cikkerových Spomienok, ktoré nahrali aj pre rozhlas. Vysielalo ich niekoľko rozhlasových staníc.

Z množstva ďalších zaujímavých hudobných programov spomeniem ešte reláciu "Z tvorivej dielne Pavla Bagina", ktorú autorsky pripravil redaktor Smetana.

Bagin vo veľmi kultivovanom rozhovore priznal, že je senzitívny typ, jeho tvorba je emocionálna, inklinuje k smútku, melanchólii. Všetky životné udalosti intenzívne preživa a reaguje na ne hudbou. Spočiatku vychádzal zo slovenskej ľudovej hudobnosti, dlho na nej staval. V osemdesiatych rokoch dochádza k určitému zlomu vo vyjadrovaných prostriedkoch, hudobná reč sa obohacuje o nové prvky, čo dokumentujú aj štyri skladby pre flautu a sláčikový orchester. V deväťdesiatych rokoch venuje zvýšenú pozornosť klavíru. Zatiaľ za vrchol svojej tvorby považuje Symfóniu brevis, ktorá vraj otvára "tretiu fázu smútku".

Čím intenzívnejšie sledujem rozhlasové vysielanie, tým viac sa utvrdžujem v poznaní, že rozhlas je nenahraditeľným propagátorom slovenskej hudobnej kultúry.

ANNA KOVÁŘOVÁ

Spomienka na Svetozára Stračinu

Prvé výročie komuna hudobného skladateľa, folkloristu, mysliteľa, milovníka a čitateľa kultivovaného životného štýlu si pripomenuli 13. marca štyri desiatky jeho známych i menej známych, priateľov, troch súrodencov a obdivovateľov jeho diela. Banská Bystrica má v tomto počíne nezameniteľnú logiku historických i životných súvislostí. Je mestom, kde Stračina prežil svoju mladosť. Mestom, ktoré bolo prirodzeným a dôležitým teritoriálnym centrom jeho života i práce. Žiaľ, nakoniec i mestom, ktoré ho prichýlilo na večný odpočinok. Spomienkou nás sprevádzali jeho blízki -

Juraj Dubovec a Angela Vargicová. Juraj upriamil pozornosť na pozoruhodné Svecove formulácie o ľudovej piesni, jej živote a jej druhej existencii po skladateľovej úprave. Ukážky pochádzali z ich spoločného projektu, ktorý v 28. dieloch viedol do banskobystrického rozhlasového štúdia pod titulom Skladateľ a ľudová hudba v rozhlasovej edícii Hudobné dedičstvo. Spomenul i významný, doteraz nie celkom docenený, počín gramoedície ľudovej hudobnej kultúry regiónov Slovenska, z ktorých stačil pripraviť päť mediálnych kompletov. Z bohatej skladateľskej a upravovateľskej činnosti

upriamila A. Vargicová pozornosť najmä na posledné skladateľove projekty, či už išlo o muzikál Pacho sa vracia, či scénickú hudbu k inscenácii Divadla POH k Hronského adaptácii románu Andreas Búr - Majster až po CD nosič Cesta života. Tento titul vydala posmrtná Nadácia Sveťa Stračinu, ktorá sa na spomienke podieľala spolu s banskobystrickým Literárnym a hudobným múzeom. Symbolickou zhodou okolností sa stalo, že vo výstavných priestoroch múzea sa popri prezentácii banskobystrických skladateľov našiel i blok, ktorý predstavuje Svetozára Stračinu. Pri spomienke si návštevníci vypočuli veľa dobrej hudby a múdrych slov o skladateľovi, ktorý nám chýba.

-ŠA-

Intendant Jazerného festivalu v Mörbischi pozýva

Parížsky život na jazere

V slovenskom hudobnom prostredí asi nie je celkom známe, že iba 80 kilometrov od Bratislavy, na brehu Neziderského jazera, má svoje letné sídlo významný operetný festival Seefestspiele Mörbisch. Keďže v tomto roku oslaví svoje štyridsiatiny, prišiel na pozvanie Rakúskeho kultúrneho centra v Bratislave jeho indendant Harald Serafin, aby formou pódiovej diskusie priblížil podujatie, ktoré zdobí prívlastok Mekka Operety.

Bývalý známy barytonista a nezabudnuteľný viedenský interpret hlavných postáv celej plejády klasických operiet stojí na čele tohto festivalu od roku 1992 a pod jeho taktovkou sa z lokálnej tribúny stala medzinárodne uznávaná operetná paralela veronskej Areny. Na navodenie atmosféry priniesol Harald Serafin čerstvo zostrihaný videofilm, ponúkajúci prierez svojich štyroch sezón, začínajúcich Veselou vdovou a dosiaľ končiacich Netopierom. Za relatívne krátky čas sa mu ako indendantovi podarilo presvedčiť politikov, že kultúra prináša svoje ovocie, len keď sa do nej investuje. On sám do projektu prestavby festivalových priestorov a ich vybavenia špičkovou technikou vložil vyše 100 miliónov rakúskych šilingov. "Samozrejme, potrebni sú

sponzori, bez ktorých sa nešťátne divadlo nezaobíde. Indendant musí mať nielen umelecké, ale i manažérske myslenie. V prvom rade si treba získať reputáciu, a potom si už len vynucovať príspevky od sponzorov, vlastne žobrať až po hranicu sympatie. Keď ma moji partneri zbadajú, zhrozia sa: "preboha, už zasa Serafin..." - tvrdí sympatický šéf Jazerného festivalu a dodáva, že jeho podujatie je rentabilné.

Otázka smerovala tiež k účinkovaniu tanečníkov SLUK-u (vystupovali v lanskom Netopierovi), o ktorých Serafin povedal: "Som šťastný, že aj tento rok sa zúčastnia na produkcii Offenbachovho Parížskeho života. O angažmán sa uchádzal okrem slovenského aj rakúsky a maďarský balet, no ja som si vybral SLUK, lebo jeho kolorit najlepšie zodpovedá tunajšej atmosfére". Harald Serafin spomenul i dávnejšie hostovanie Slovenskej filharmónie, avšak protesty zo strany rakúskych odborov, ako i termínové ťažkosti ho primäli k ich nahradeniu novým domácim symfonickým orchestrom.

Zaujímavé myšlienky odznali na tému propagácie podujatia v zahraničí. S maďarskými mestami má totiž Jazerný festival vybudovanú úzku spoluprácu pomocou ce-

Harald Serafin v obklopení šarmantných sólistiek Parížskeho života

Snímka archív

stovnej kancelárie, zabezpečujúcej predaj lístkov i dopravu. V Bratislave takýto subjekt chýba. Serafin podotkol, že ak by bol v dostatočnom predstihu záujem, zablokoval by určitý počet cenovo prístupných vstupníkov a dokonca by bol ochotný poskytnúť zľavu. A napokon i perlička zo súkromia:

na otázku, koľkokrát spieval Danila vo Veselej vdove, Harald Serafin odvetil: "Aspoň 1700-krát s vyše dvadsiatimi partnerkami, no iba jednu som si zobral za manželku - Mirjanu Iroschovú. Naša dcéra Martina je tiež speváčkou a vystúpi i v Parížskom živote".

PAVEL UNGER

Musikmesse Frankfurt

V dňoch 26. februára až 2. marca t.r. konal sa vo Frankfurte n/M dnes už najväčší svetový hudobný veľtrh MUSIKMESSE. Predstavuje najväčšiu ponuku hudobných komodít všetkého druhu, knihy o hudbe, noty, ale predovšetkým hudobné nástroje s príslušenstvom. V posledných rokoch ťažisko veľtrhu spočíva na komoditách súčasného trendu hudobného priemyslu, ktorý prezentuje projekt nazvaný Pro Light + Sound, t. j. kompletne najnovšie vybavenie svetelnej a zvukovej nahrávacej a reprodukčnej techniky.

Aké výsledky priniesol posledný veľtrh?

Pre väčšinu zúčastnených vystavovateľov, ktorých bolo 1871 z celého sveta, prinieslo päť veľtržných dní, ako konštatuje záverečná správa, veľmi dobré obchodné výsledky nielen z hľadiska odborného hodnotenia jednotlivých komodít, ale najmä z rozširujúcich sa medzinárodných obchodných kontaktov, ktoré stoja na prvom mieste poslania veľtrhu. Zúčastnilo sa ho 95 000 návštevníkov z vyše 100 krajín sveta, ktorí využili tento najväčší odborný hudobný veľtrh na získanie nových informácií, na nadväzovanie kontaktov a uzatváranie obchodných zmlúv. Tohtoročná účasť tak zodpovedá vlaňajšej avšak zväčšila sa účasť zahraničných návštevníkov o 17 000. Tento nárast bol zaznamenaný predovšetkým zo strany zámorských obchodných partnerov, odkiaľ prišlo podstatne viac nákupcov ako minulý rok. Tento trend potvrdil zámer nemeckých usporiadateľov, aby frankfurtský veľtrh zohrával čoraz významnejšiu úlohu v celosvetovom hudobnom priemysle. Zásluhu na tom má predovšetkým spomínaný ťažiskový

projekt Pro Light + Sound, o ktorý prejavili najväčší záujem práve návštevníci z USA, Južnej Korey, Tchaj-wanu, ale aj z niektorých krajín východnej Európy. Čo sa týka odborných návštevníkov, tak k najväčšiemu záujmom patrili hostia z Holandska, Belgicka, Švajčiarska, Francúzska a Rakúska.

Dôkazom toho, že sa opäť zlepšila kvalita návštevníkov veľtrhu voči minulému roku je skutočnosť, že vzrástol podiel veľkoobchodníkov a jednotlivých súkromných obchodníkov v rámci všetkých návštevníkov o 5 percent na terajších 59 percent. Takisto sa splnili očakávané predpoklady vzniku nových impulzov pre export z jednej krajiny do druhej. V tom treba vidieť základný význam veľtrhu. Záverečná správa vyjadruje

spokojnosť aj s dopytom domácich vystavovateľov, takže tohtoročný projekt veľtrhu Pro Light + Sound možno hodnotiť ako mimoriadne úspešný. Škoda, že záujem o túto prehliadku svetovej "hudobnosti" je zo strany Slovenska stále malý.

Frankfurtský hudobný veľtrh však nie je určený iba odborníkom a obchodníkom. Tri dni sú vyčlenené pre bežných návštevníkov - záujemcov o hudobné dianie. Pre nich okrem prehliadky exponátov poriadatelia pripravili aj celú sériu koncertných programov všetkých hudobných žánrov. Pravda, najviac ich bolo z oblasti tzv. komerčnej hudby.

Vyše 100 medzinárodne žiadaných hudobníkov a súborov všetkých hudobných smerov predviedlo publiku vo forme krátkych koncertov bohaté ukážky zo svojho repertoáru a hlavne technickej zručnosti. Spolupráca veľtrhu s Hessianým rozhlasom sa ukázala v rámci komunikácie hudobného programu veľtrhu so širokou verejnosťou ako ďalší nový úspešný faktor. Osobitnej pozornosti sa tešili workshopy a prezentácie novodobej ťažiskovej témy Computer a hudba. Tieto boli veľmi frekventované najmä individuálnymi a odbornými návštevníkmi a podčiarkovali jeden zo zásadných trendov súčasného aj perspektívneho smerovania hudobného priemyslu.

Počas veľtrhu sa každoročne udeľuje osobitná cena za individuálny prínos jednotlivca pre rozvoj hudby a ceny za najlepšie výrobky.

Frankfurtskú hudobnú cenu '97 dostal nemecký skladateľ a dirigent prof. Hans Zender. Nemeckú cenu hudobných nástrojov získala firma Klaus Martensza Perinet-Flügelhorn a firma Klaus Deimer za violu Guarneri.

Budúci hudobný veľtrh vo Frankfurte sa bude konať 11. až 15. marca 1998.

Text a snímky MARIÁN JURÍK

Medzinárodná interpretačná súťaž Gaudeamus 1997

V Holandskom Rotterdame 9. marca vyhlásili výsledky Medzinárodnej interpretačnej súťaže Gaudeamus 1997 - azda najprestížnejšej súťaže zameranej na interpretáciu súčasnej hudby, ktorej organizátormi sú Holandské centrum súčasnej hudby Gaudeamus, Holandské Ministerstvo vzdelania, kultúry a vedy, Rotterdam Arts Foundation a Konzervatórium v Rotterdame. Tohtoročný priebeh súťaže sme sledovali s mimoriadnym záujmom, lebo medzi súťažiacimi nechýbali ani slovenské farby v zastúpení dua Eleonóra Škutová - klavír a Ronald Šebesta - klarinet.

Súťaže sa zúčastnilo takmer šesť desiatok interpretov z celého sveta, usilujúcich sa vyhrať nielen preto, aby dostali finančnú odmenu vo výške päťtisíc holandských guldenov, ale hlavne získali medzinárodnú publicitu a koncerty, ktoré víťazom súťaže poskytuje usporiadateľ.

Tohto roku bola udelená špeciálna cena pre najlepšieho čembalistu, ktorú získala Tien Yang z Tchaj-wanu. Čembalo dominovalo aj na sprievodných podujatiach (koncert E. Chojnackej, workshopy atď.). Samozrejme, medzi porotcami nechýbal známy fínsky čembalový virtuóz Jukka Tiensuu.

Samotná súťaž bola trojkolová, a keďže jej hlavnou dominantou je súčasná hudba, nie je špecializovaná na žiadne nástrojové obsadenie. O to náročnejšiu prácu má porota, ktorá tohto roku pozostávala z už spomínaného Jukka Tiensuu, klaviristky a čembalistky Annemalie de Man z Holandska, bývalého riaditeľa vysielania klasickej hudby v Nord Deutscher Rundfunk Bernharda Hansena z Nemecka, riaditeľa Medzinárodného hudobného inštitútu v Darmstade Solfa Schaefera a vynikajúceho amerického perkusionistu Stevena Schicka.

Naše duo Škutová, Šebesta postúpilo do druhého kola. Zarádili sa do prvej desiatky zúčastnených interpretov, čo možno považovať za veľmi priaznivý výsledok. Za ešte väčšie pozitívum považujeme samotnú slovenskú účasť na súťaži, ktorá sama o sebe prináša možnosť konfrontácie, získania kontaktov, možnosť otúkať sa, počuť rôzne hodnotenia, rady, názory. A v neposlednom rade koncentrovaná príprava na súťaž je vždy posunutím interpretácie o stupeň vyššie.

S vavrínmi víťazov tentokrát odišli klavirista Ken-ichi Nakagawa (1968, Japonsko), 3. cena, interpret s mimoriadnou koncentráciou, technickou precíznosťou; perkusionista Hsiao-Yin Wang (1969, Tchaj-wan) 2. cena, so spontánnou schopnosťou získať si priazeň poslucháčov a gitarista Alan Thomas (1967, USA), ktorého výkon bol mimoriadne profesionálny, hodný skúseného koncertného umelca.

Pravidlá súťaže sa od tohto roku menia. Súťaž bude prebiehať ako bienále a v jej rámci plánujú organizátori venovať viac času workshopom a diskusiam o problémoch interpretácie súčasnej hudby. Naše duo má teda dva roky na to, aby mohlo zaútočiť na tie najvyššie súťažné priečky.

Oľga Smetanová

Pocta J. SILVÁNOVI

OTČE NÁŠ

Staroslovanské liturgické spevy - Anonym - Missale Posoniense - J. Silván
CD MUSA LUDENS
PJ 00023131
JÁN SILVÁN
CD MUSA LUDENS
PJ 00042131

ukážky zo staroslovanských liturgických spevov, dva Anonymy a ukážku *Mittit ad Virginem* z Misale Posoniense, a napokon päť piesní Jána Silvána v úprave Pavla Bagina. Táto nahrávka bola viacmenej profilovou nahrávkou súboru poukazujúcou na jeho interpretačnú orientáciu a dramaturgické zámery, ktoré dosiahli už konkrétnejší zvukový i obsahový rámec v najnovšej CD nahrávke venovanej výlučne tvorbe JÁNA SILVÁNA (1493-1573). Nevieť posúdiť, do akej miery sa dnes školské učebnice venujú osobnostiam našej minulosti. Nevieť tiež odhadnúť, do akej miery by si obyvatelia trnavského okresu v niektorých "hádkankových" televíznej relácii vedeli dnes spomenúť na meno svojho rodáka a jeho tvorbu. Veď aj päťstoročnica jeho narodenia - pred štyrmi rokmi - prebehla v tichosti. CD nahrávka súboru Musa ludens je vari po dlhom čase prvou ucelenejšou zvukovou podobou jeho tvorby. A ako sa presvedčujeme, významným a odvážnym spôsobom zosobnila atmosféru reformných náboženských prúdov prvej polovice 16. storočia. CD nahrávka je vybavená výstižným sprievodným textom Dr. Jany Kalinayovej, ktorá o. i. oprávnené konštatuje, že "piesne Jána Silvána patria po obsahovej, poetickej aj hudobnej stránke k vzácnym pokladom nášho kultúrneho dedičstva. Doteraz sa však dostávali k širokej kultúrnej verejnosti len v textovej podobe. Prostredníctvom komorného súboru Musa ludens sa tak konečne po dlhšom čase ponúka jedinečná možnosť spoznávať dielo Jána Silvána v komplexnej podobe".

CD Otče náš obsahuje jedenásť piesní a CD Ján Silván pätnásť piesní. Na prvej na recitovanom slove participujúci Dušan Jarabek a Štefan Bučko, na druhej iba druhý menovaný. Autorom úprav Silvánových piesní je Pavol Bagin, ktorému sa výstižným spôsobom podarilo evokovať dobový štýl, a to citlivým využívaním archaických štylistických prvkov daných predovšetkým inštrumentárium, ktorý súbor Musa ludens používa. Sú to zobcové flauty, psalterium, gotická harfa, hackbrett, organistrum a lutna, ktoré spolu s vokálnou sadzbou dávajú interpretovaným piesňam síce archaický nádych, no skladateľ citlivo a vhodne občas používa aj odvážnejšie harmonické po-

stupy bez narušenia slohovej jednoty piesní. Pravda, náročnosť úprav, ako aj samotná interpretácia sú dané možnosťami, ktorými súbor Musa ludens disponuje. V každom prípade sú Silvánové piesne zaujímavým dokumentom našej renesančnej kultúry. Obec CD nahrávky, ale hlavne druhá (je dramaturgicky a interpretačne vyprofilovanejšia) okrem neoceňiteľnej osvetovej funkcie mohli by sa stať dobrou učebnou pomôckou na našich školách. **MARIÁN JURÍK**

BB Band dixieland jazz band
Jozef Karvaša - leader, trúbka,
spev, Václav Chochol - klariet,
Viliam Kozák - trombón,
Ján Susík - spev, Vojtech Matušek - klavír, Štefan Dugas -
banjo, Michal Kališka - kon-
trabas, Anton Benedek - bicie
nástroje, MM 1996

Celkový interpretačný štýl BB Bandu je "bielym" poňatím tradičného jazzu, čo sa odráža najmä v rytme, melódii a výraze. Rytmus je uhladený, dostávajú sa do neho rôzne, pre tradičný jazz nepôvodné prvky. Bežne sa vyskytujú v rytmickom cítení rytmiky (bicie + bas) na tanečných zábavách slovenských dedín pri hre spopularizovaných ľudových piesní, prekrútených do podoby valčíka, polky, čardáša. Myslím, že je vecou vkusu, či takto koncipovaný rytmickú sekciu poslucháč prijme, alebo nie. Veď nakoniec počiatky historického jazzu sa v súčasnosti prehľadujú a prestáva sa vyzdvihovať - a týmto spôsobom i preceňovať - vplyv výlučne černošských prvkov pri vzniku jazzu ako jediného hodnotného elementu. Osobne to považujem za originálny

príspevok, svedčiaci o tvorivom rozvíjaní tradičného jazzu, hoci s takmer sto-ročným odstupom od jeho vzniku. (Čo je nakoniec zaujímavým znakom jazzu.) Môjmu vkusu však napriek tomu viac vyhovuje a lichotí autentický new orleánsky jazz. Z melódie sa vytratili blue notes a príslovečná černošská zrnitosť. Naopak, preniká sem sentimentálny výraz, elegancia, nonšalantnosť. Najzreteľnejšie tieto výrazové momenty vystupujú do popredia pri speve Jana Susíka. Spôsobom interpretácie pripomína Ondreja Havelku z Originálneho pražského synkopického orchestra. V niektorých pasážach je jeho tón až príliš vyumelkovaný a vadí štylizovaný "slušný" prejav. Ocenila by som viac vlastnej zaangažovanosti pri speve, nie iba imitáciu. Zaujímavejšie, hoci nie natoľko profesionálne, pôsobí spev Jozefa Karvaša v jedinej piesni - tradičione Take My Hand Lord. Nečistou intonáciou pripomína spev starých bluesmanov. Bolo by potrebné trochu pracovať s tónom, rozozvučať všetky rezonančné dutiny, aby tón bol zvučnejší, farebnejší a nosnejší.

Tažiskom aranžmánov jednotlivých piesní je dychová sekcia a spev. Trúbkar, klarinetista a trombotista si veľmi dobre rozumejú v kolektívnych improvizáciách, z ktorých sa príležitostne vyčlení sólujúci nástroj, najčastejšie trúbka Jozefa Karvaša a klarinet Václava Chochola. Sólisti však vždy nezvládnu technicky ťažké pasáže, figúry a behy v rýchlym tempe sú niekedy rozmazané. V skladbe nesmie byť spomalené tempo, ak nastupuje technicky obtiažna partia sólistu.

Oceňujem pôvodný repertoár z pera V. Matúška, J. Karvaša, V. Kozáka. Skladby sú kvalitné, cítim v nich vzory, ktoré autori obdivujú, sú invenčné a pritom jednoduché. Hudobníci sa pekne "pohrali" so zvukom v pôvodnej piesni Comodo Blues od V. Kozáka. Sound je tu subtilný, tlmený, dychári využívajú dusítko.

Na celom albume sa objavuje to, čo je našťastie typické pre všetkých amatérov, a čo nie vždy je vlastné profesionálnej hre poznačenej rutinou: prirodzenosť, muzikalita, nadšenie, tvorivý zápal. Potvrdili to i skladby Dedinka ty milá (G. Dusík, O. Kaušitz), Bourbon Street Parade (P. Barbarin) s citátom refrénu piesne Škoda lásky.

YVETTA KAJANOVÁ

JÁN CIKKER V SPOMIENKACH A TVORBE

Po mnoholetnej prestávke vo vydávaní pôvodných slovenských muzikologických prác, kde najviac chýbajú monografie skladateľov a interpretov, vyšla minulý rok v prešovskom vydavateľstve MATÚŠ monografia Ján Cikker v spomienkach a tvorbe od Michala Palovčíka. Publikácia (367 s.) vyšla s príspevním štátneho fondu kultúry Pro Slovenska a so sponzorským príspevkom Slovenskej poisťovne, a. s., Bratislava, Straková 1. Tieto údaje uvádzam preto, aby som demonštrovala, čo všetko musí autor podstúpiť, koľko sa nabehá, naprosí, kým jeho dielo, na ktorom pracoval niekoľko rokov, uzrie svetlo sveta a objaví sa na pultoch kníhkupectiev.

Monografiu lektorovali Ivan Hrušovský a Miloslav Blahynka.

Koncepcia diela vychádza z chronologického sledu života skladateľa, a preto sa prelínajú životné situácie, historické udalosti s autorovou tvorbou. Táto koncepcia má výhodu v tom, že poukazuje na silný vplyv vonkajších podnetov, na ktoré reagovalo dielo umelca, intenzívne prežívajúceho všetko, čo sa okolo neho dialo a pretavujúceho to do hudby. Tá potom mala predpoklady pre spätnú väzbu s poslucháčom a rovnaké emocionálne pôsobenie na prijímanie prežitého

umeleckého diela. Samozrejme, nejde o jednoduché spätné väzby a vyžaduje to poslucháča emocionálne a intelektuálne vyspelého.

Metóda chronologického sledu má aj svoje úskalia, ku ktorým sa ešte podrobnejšie vrátim.

Na Palovčíkovej práci vidieť, že Cikker dobre poznal, mal k nemu priateľský vzťah a Cikker mu sympatie a dôveru oplácal. Presedeli spolu stovky hodín a prediskutovali množstvo vážnych problémov života a umeleckej tvorby.

Zaujímavý je podrobný a hlboko siahajúci "rodostrom" Cikkerovej rodiny, ktorý dokazuje mnohonárodnosť Cikkerovho pôvodu. To súčasne vysvetľuje Cikkerovu národnostnú toleranciu napriek skutočnosti, že bol celou svojou bytosťou Slovákom nesmierne milujúci svoju slovenskú matku a slovenskú prírodu. Nikdy svoju vlasť neopustil, hoci mal k tomu neraz dôvody a veľa príležitostí.

Tento mnohonárodnostný pôvod - typický pre Rakúsko-uhorskú monarchiu - bol základom snáh Jána Cikkera v zrelom tvorivom období o syntézu národného a európskeho v jeho hudobnej reči, čo dokazujú aj úspechy Cikkerových opier v zahraničí. Cikkerov humaniz-

mus a prefereovanie všefudských hodnôt Palovčík nástojčivo zdôrazňuje.

Koncepcia "...v spomienkach a tvorbe" je vyjadrená aj typografickou úpravou knihy, čo jej dodáva na prehľadnosti a pomáha aj laickému čitateľovi orientovať sa.

V rozboroch jednotlivých diel niekde viac, niekde menej vydarene kombinuje autor sémantický a analytický charakter - teda "čo" a "ako". Niekedy preferuje to, čo dielo vypovedá (Jánošík, Beg Bajazid, Spomienky), inokedy prednostne analyzuje hudobný materiál (Mister Scrooge, Hudba k činohre).

Palovčíkova koncepcia diela má však aj svoje úskalia a negatíva. Je roztrieštená do množstva malých, niekedy jednostránkových kapitolek, čo narušuje jednoliatosť publikácie a ruší pri čítaní.

Výhrady možno mať aj k príliš hovorenému jazyku. Chápem, že autor chcel, aby jeho kniha bola čítavá a aj pre laika zaujímavá - obávam sa však, že vzhľadom na cenu knihy (180 Sk) po nej laik sotva siahne a odborníkovi bude hovorený jazyk prekážať.

Snaha po čítavosti viedla k uvádzaniu historiek, ktoré nemajú zmysel v súvislosti s Cikkerovou osobnosťou, ako príhody z vojenčiny (str. 85, 86), "zábav-

ky" chlapcov z Horskej služby (str. 177). Niekde i k vecným omylom, ako na str. 35: "Vedenie školy preto požiadalo Talicha o uvedenie Capricca a čuduj sa svete, filharmonici vyhovel." Prečo sa má svet čudovať? Veď už roku 1928 hrala Česká filharmonia pod vedením Aloisa Klímu prvú časť Moyzešovej 1. symfónie! Na str. 175 "...Lenže on, bezohľadník akýsi, predstihol mnohých...". Je to myslené ironicky, v referáte na dakej konferencii to možno použiť, zvýrazniť intonáciou a úsmevom, ale v knihe to vyznieva inak. Na str. 54 "...Na pomoc Wehrmachtu sa slovenské jednotky formovali v Prešove a Cikker pri tom nesmel chýbať...", takáto formulácia je dvojznačná a bolo by z toho možné vyvodzovať, že Cikker chcel pomáhať, čo nie je pravda. Cikker bol presvedčený antifasista, ako to jasne vyplýva z ďalšieho textu. Autor často používa slovo "povrávalo sa", čo do takejto publikácie nepatrí.

Napriek uvedeným pripomienkam je Palovčíkova kniha obohatením našej muzikologickej literatúry a mala by byť v každej knižnici umeleckých škôl a osvetových zariadení.

ANNA KOVÁŘOVÁ

Galakonzert k Rostropovičovej sedemdesiatke

Slávnostný dobročinný koncert na počesť najväčšieho žijúceho violončelistu Mstislava Rostropoviča sa pri príležitosti jeho 70. narodenín uskutočnil 3. apríla v parížskom Divadle Champs-Élysées pod záštitou prezidenta Jacqua Chiraca. Na počesť maestra Rostropoviča hral Londýnsky symfonický orchester, Parížsky orchester a Národný orchester Francúzska, pričom rozsiahly repertoár rámcujú oslávencovi venované skladby Henriho Dutilleuxa a ruského autora Rodiona Ščedrina.

Medzi interpretmi nechýbali hviezdy, akými sú huslisti Yehudi Menuhin, Isaac Stern a Gidon Kremer, klavirista Van Cliburn, dirigenti Seji Ozawa, Marcel Landowski, Semion Byčkov a Krzysztof Penderecki.

V hľadisku okrem hostiteľa J. Chiraca boli holandská kráľovná Beatrix, španielska kráľovná Sofia, britský princ Charles, portugalský prezident Jorge Sampaio a Gejdar Alijev, prezident Azerbajdžanu - bývalej sovietskej republiky, v ktorej sa Rostropovič narodil. Ruský prezident Boris Jeľcin hudobníka pri príležitosti jeho narodenín poctil vyznamenaním Za zásluhy o vlasť.

Paríž si vybral sám oslávenec, pretože,

ako povedal pre ruský denník Izvestija, nemohol súhlasiť s oslavami v Rusku, ktoré by financoval štát vo chvíli, keď toľkí jeho spoluobčania zápasia s finančnými problémami. "Hanbil by som sa vyjsť pred ľudí," povedal Rostropovič. Výťažok z koncertu venujú parížskej nemocničnej nadácii, ktorej patrónkou je Chiracova manželka Bernadette.

Sovietske úrady odobrili Rostropovičovi občianstvo v roku 1978, o 12 rokov neskôr ho rehabilitoval Michail Gorbačov a v auguste roku 1991 Rostropovič priletel do Moskvy, aby sa pripojil k Jeľcinovmu odporu proti nevydarenému komunistickému prevratu. Odvtedy patrí medzi prominentných stúpcov Jeľcinových demokratických reforiem.

M. Rostropovič, vynikajúci dirigent a klavirista, striedavo žije v Spojených štátoch, Rusku a Francúzsku. Podľa mienky kritikov jeho interpretačné umenie stále nie je poznačené vekom. Koncertoval po celom svete, k jeho pamätnejším vystúpeniam patrí to z roku 1989, kedy hral v Berlíne pri príležitosti búrania Berlínskeho múru. Jeho manželkou je sopranistka Galina Višnevskaja.

Dni Bratislavy v Jeruzaleme

Festival Dni Bratislavy v Jeruzaleme sa uskutočnil v metropole Izraela v dňoch 6.-11. apríla. Podujatie organizoval bratislavský magistrát v súlade s Protokolom o kultúrnej výmene, ktorý podpísali zástupcovia oboch miest v roku 1995. Oznámil to na tlačovej besede primátor Bratislavy Peter Kresánek (26. 3.).

Cieľom festivalu je prezentovať hlavné mesto SR s bohatými európskymi kultúrnymi tradíciami a vysokú úroveň súčasného umenia na Slovensku.

Na prehliadke slovenských filmov uviedli snímky režiséra Martina Šulíka Záhrada a Všetko, čo mám rád, ďalej diela Dušana Hanáka Papierové hlavy a Ružové sny, príbehy Dušana Rapoša Fontána pre Zuzanu I. a II. i jeho posledný film o drogovej závislosti Susanne.

Na festivale sa predstavil aj Mestský komorný orchester Capella Istropolitana so sólistami SND v Mozartovej opere Don Giovanni, divadlo Aréna s netradičným spracovaním opery Figarova svadba a divadlo Stoka s hrou Dyp inaf.

Vo folklórnej časti podujatia účinkovalo Slovenské gajdošské združenie s celovečerným programom vrchárskeho folklóru.

V Redute sa predstavil IJO

Prvý koncert Veľkonočného európskeho turné Internationale Junge Orchestera-kademie (IJO) sa uskutočnil 26. marca v bratislavskej koncertnej sieni Slovenskej filharmónie. Výťažok z podujatia bude venovaný na konto Oddelenia detskej onkológie Detskej fakultnej nemocnice v Bratislave. Patronát nad koncertom prevzal predseda Matice slovenskej Jozef

Markuš a hudobný riaditeľ SF Ondrej Lenárd. Zúčastnili sa na ňom aj zástupcovia diplomatického zboru v SR.

Pod taktovkou Larryho Livingstona (USA) interpretoval orchester Symfóniu č. 4 G dur Gustava Mahlera a s ruským sólistom Alexejom Barčevičom Koncert pre husle a orchester e mol Felixa Mendelssohna-Bartholdyho.

Mimoriadny záujem, publika sprevádzal 30. marca Koncert hviezd v reprezentačnej sále na pražskom ostrove Žofín, podobne ako aj verejnosti sprístupnená generálna skúška deň vopred. Na pódiu sa prvý raz spoločne zišli operné hviezdy Eva Urbanová a Peter Dvorský s českým slávikom Luciou Bílou. Aranžmány a hudobný rámec populárnym melódiám dal so špeciálne zostaveným orchestrom v sprievodoch i v samotných číslach dirigent Václav Hybš. Bíla spievala Ave Maria, piesne Karla Svobodu a Bernsteinove a Webberove hity, ale ani Dvorský s Urbanovou nezostali iba pri opere. Zaznela napríklad Dusíkova Pieseň o rodnej zemi, Ó sole mio a ďalšie talianske piesne. Slávnu Granadu zaspieval nielen Dvorský, ale po ňom i Urbanová. Slovenský tenorista mal v programe najviac čísel. Zaspieval si tiež duet s Urbanovou a Bílou a na záver operné aranžmány soboma interpretkami. (Na snímke zľava V. Hybš, E. Urbanová, L. Bíla, P. Dvorský).

Neoznačené príspevky sú zo servisu TASR.

Veľkonočný koncert s náhradným programom

Veľkonočný koncert Štátneho komorného orchestra v Žiline (26. a 27. 3.) sa uskutočnil s náhradným programom, o ktorom rozhodlo vedenie tejto kultúrnej ustanovizne. Pod taktovkou dirigenta Karola Kevického odzneli na ňom skladby Georga Philippa Telemanna, Antonia Vivaldiho a Franza Schuberta. Ako sólistka sa predstavila Hana Štolfová-Bandová.

V dôvodoch na zmenu pôvodného programu, ako to TASR oznámilo vedenie ŠKO Žilina, sa okrem iného uvádza, že ŠKO Žilina sa v súčasnosti nachádza vo svojej histórii v najnepriaznivejšej fi-

nančnej situácii, pretože Ministerstvo kultúry SR mu výrazne znížilo finančný rozpočet na rok 1997.

Pôvodne programovaný Veľkonočný koncert mal dirigovať americký dirigent Christopher Zimmermann a mala na ňom vystúpiť aj japonská sopranistka Nao Higano. Na pôvodnom koncerte mala odznieť Schubertova Symfónia č. 4 c mol a Haydnových Sedem posledných slov Krista na križi. Realizácia tohto koncertného projektu je pre ŠKO Žilina v súčasnej finančnej situácii neuzvážniteľná, uvádza sa v oznámení.

Spevohra DJZ v Rakúsku

Spevohra Divadla Jonáša Záborského v Prešove odcestovala 28. marca na krátky koncertný zájazd do Rakúska, kde sa počas veľkonočných sviatkov predstavila operetou Dolárová princezná a operetným koncertom v tamojšom divadle v meste Wels.

Počas turné, uskutočnenom prostredníctvom nemeckej umeleckej agentúry Konzert direction Landgraf, spevohra vystúpila v rámci večerného predstavenia 29. marca s operetou Dolárová princezná v režii Edvina Zboneka. O deň neskôr uviedla operetný koncert zostavený zo známych muzikálových a operetných melódií.

Zájazd, na ktorý sa prešovská spevohra vybrala na čele s jej riaditeľom a zároveň dirigentom orchestra Júliusom Selčanom a umeleckým vedúcim Štefanom Fejkom, ktorý je generálnym riaditeľom Východoslovenského štátneho divadla v Košiciach, ktorého je DJZ súčasťou, možno považovať za generálku pred veľkým zájazdom v po nemecky hovoriacich krajinách Európy, ktorý sa má uskutočniť už v apríli tohto roka.

Život koncertných umelcov

"Mýli sa ten, kto sa nazdáva, že hrať v orchestri je skvelé povolanie," povedal Alex Scott, správca Britského odborového zväzu koncertných umelcov na prvej konferencii Medzinárodnej federácie hudobníkov, ktorá sa 24. marca začala v britskom Yorku. Viac ako pätina týchto umelcov musí brať lieky za zmiernenie napätia pred vystúpením a u takmer troch štvrtín z nich predkoncertná úzkosť kvalitatívne ovplyvňuje ich výkon, uvádza sa vo zverejnených výsledkoch prieskumu medzi 1600 hudobníkmi z 56 orchestrov.

Fyziologické následky týchto psychologických stavov sú rôzne a pohybujú sa od "neposlušných" prstov, boľavých kĺbov a svalov, až po astmu a hluchotu, spôsobenú nadmerným hlukom. Nemaľým podielom sa na tomto podpisuje aj finančná tieseň mnohých hudobných telies, z ktorej zasa priamo vyplýva tieseň časová, čiže menej času na skúšky. Tieto zvýšené požiadavky posúvajú prirodzené napätie hudobníkov pred vystúpením do nebezpečného pásma, upozorňuje štúdia.

Elton John získal ďalší prestížny titul

Britský rockový spevák, hudobník a vynikajúci klavirista Elton John sa pri príležitosti 50. narodenín stal čestným členom 175 rokov starej britskej Kráľovskej hudobnej akadémie, na ktorej študoval v 60. rokoch hru na klavír a venoval sa určitý čas iba klasickej hudbe.

Čestné členstvo v Kráľovskej akadémii udelili v minulosti hudobným skladateľom zvučných mien, akými sú napríklad Richard Strauss, Felix Mendelssohn-Bartholdy či Franz Liszt. V súčasnosti je medzi pocenými napríklad slávny tenor José Carreras.

Tento prestížny titul nie je prvý, ktorý dostal Bob Elton John, narodený 25. marca 1947, od predstaviteľov britskej monarchie. Minulý rok mu kráľovná Alžbeta II. preukázala vysokú poctu - udelila mu titul "Commander of the British Empire".

Sám Elton John, ktorý uprednostnil kariéru populárneho speváka pred koncertným vystupovaním, oslávil narodeniny na výročnom benefičnom stretnutí svojej nadácie pre boj s chorobou AIDS, ktoré sa uskutočnilo v jednej z losangelských reštaurácií.

Elton John sa preslávil a stal sa miliónárom po pesničkách "Your Song", "Candle In The Wind" a "Don't Go Breaking My Heart". V priebehu života sa mu nakoniec podarilo úspešne zvládnuť aj boj proti alkoholu a drogám. V posledných rokoch sa intenzívne venuje boju proti chorobe AIDS a s tým súvisiacej charitatívnej činnosti, o čom svedčí aj založenie vlastnej nadácie.

Ozvena v zahraničí

Mimoriadne priaznivý ohlas zaznamenalo Združenie speváckych zborov (ZSZ) Ozvena z Vranova nad Topľou počas zahraničného turné v Nemecku a Holandsku, odkiaľ sa jeho členovia vrátili v uplynulých dňoch.

Ako TASR informovala zbormajsterka Vilma Krauspeová, na štyroch koncertoch v Holandsku a jednom v Nemecku uviedli diela slovenských a európskych hudobných skladateľov. Najúspešnejším vystúpením, podľa slov V. Krauspeovej, bol koncert v Provinčnom paláci v holandskom Haarleme, kde slovenský vokálny súbor pozostávajúci z komorného, dievčenského a miešaného zboru interpretačným umením priam oslnil obe-

censtvo. Dôkazom boli následné recenzie hudobných kritikov v miestnych periodikách oceňujúce kvalitu spevu, ktorú označili za "úžasnú", homogenosť prejavu a profesionálnu intonáciu spevákov. "Počas záverečnej skladby nám haarlemské obecné spon-tánne mávalo na rozlúčku s veľkou vďačnosťou," poznamenala V. Krauspeová.

Umelecký zájazd ZSZ Ozvena, trvajúci od 8. do 17. marca, sa uskutočnil na pozvanie nemeckého zboru Kehrwieder Söhle a Zborovej školy St. Bavo v Haarleme. Oba družobné umelecké kolektívy prijali pozvanie Ozveny na 11. ročník Vranovských zborových slávností v roku 1998.

Slovenský rozhlas

Z programovej ponuky	
Okruh Slovensko 1	
4.4. - 10.10	Pieseň, hudba a my Folklórne aktuality a zaujímavosti.
6.4. - 15.05	Hrajteže mi, hrajte Pásmo nových nahrávok a spomienok speváka podpolianskych piesní Milana Križa.
13.4. - 15.05	Klenotnica ľudovej hudby Z verejného vystúpenia FS Telgárt.
20.4. - 15.05	OLUN a jeho hostia Koncert k 80. výročiu narodenia Tibora Andrašovana.
27.4. - 22.00	SCYPE '97 Medzinárodná pesničková súťaž pre mladé európske talenty.
Rádio Devín - Okruh S 2	
5.4. - 16.00	Spieva Janka Guzová Venované nedeľným 80. narodeninám speváčky.
6.4. - 20.00	Impresie tvorby Prof. PhDr. Ladislava Burlasa, Dr.Sc. K 70. výročiu narodenia umelca.
9.4. - 15.00	Svetová dráma v opere Literárne pásmo o hudobnom stvárnení klasických drám Shakespeara a Schillera.
12.4. - 11.30	Spevom k srdcu Z tvorby Johannesu Brahmsa.
- 14.35	Rudolf Macudzinski: Olympijské variácie
- 15.00	K 90. výročiu narodenia Stretnutie nad partitúrou Ilja Zeljenka: Missa serena
13.4. - 21.00	Umberto Giordani: André Chénier Opera v štyroch dejstvách.
14.4. - 19.15	Musica Slovaca (komorná) Z produkcie košického rozhlasového štúdia.
15.4. - 19.15	Musica Slovaca (symfonická) Z produkcie košického rozhlasového štúdia.
17.4. - 19.30	Hudobný večer Koncert venovaný 70. výročiu rozhlasového vysielania z Košíc.
19.4. - 15.00	Zo zlatého fondu 70 rokov hudobného vysielania z košického rozhlasového štúdia.
21.4. - 19.15	Musica Slovaca (vokálna) Pripravilo regionálne štúdio Košice.
26.4. - 20.00	Dotyky s operou Nové hviezdy operného neba.

Slovenská filharmónia
Apríl 1997

2.4. - 19.00 h	Koncertná sieň Slovenskej filharmónie Slovenské trio Marián Lapšanský, klavír Ewald Daniel, husle Ludovít Kanta, violončelo J. Brahms: Sonáta pre violončelo a klavír č. 2 F dur Sonáta pre husle a klavír č. 2 A dur Klavírne trio č. 3 c mol	Musica aeterna umelecký vedúci: Peter Zajíček solistka: Kamila Zajíčková, soprán "Podoby nemeckého baroka" Ph. H. Erlebach: Ouverture á 5 G. Ph. Telemann: Koncert A dur pre flauto traverso, violu, sláčiky a b. c. J. S. Endler: Simfonia d mol J. Ch. Graupner: Ouverture G dur J. B. Stuck: Cephale et Aurore kantáta pre soprán, orchester a b. c. G. F. Händel: Concert grosso C dur "Alexander's Feast"
3. a 4.4. - 19.00 h	Koncertná sieň Slovenskej filharmónie Slovenská filharmónia dirigent: Bystrík Režucha solisti: Ewald Daniel, husle Ludovít Kanta, violončelo J. Grešák: Améby J. Brahms: Koncert a mol pre husle, violončelo a orchester, op. 102 S. Prokofiev: Symfónia č. 7 cis mol, op. 131	17. a 18.4. - 19.00 h Koncertná sieň Slovenskej filharmónie Slovenská filharmónia dirigent: Ondrej Lenárd solistka: Sungsi Yang, husle I. Zeljenka: Koncert pre orchester W. A. Mozart: Koncert G-dur pre husle a orchester K 216 F. H. Grieg: Peer Gynt - Suita č. 1, op. 46 Suita č. 2, op. 55
5.4. - 19.00 h	Moyzesova sieň Slovenskej filharmónie Moyzesovo kvarteto spoluúčinkuje: György, Konrád, viola J. Haydn: Sláčikové kvarteto D dur F. Schubert: Kvartetová veta c mol, op. posth. W. A. Mozart: Sláčikové kvinteto g mol KV 516	23.4. - 19.00 h Moyzesova sieň Slovenskej filharmónie Klavírný recitál TAO CHANG víťaz Medzinárodnej klavírnej súťaže J. N. Hummela J. S. Bach: Prelúdium a fúga cis mol, DTK II. J. N. Hummel: Caprice F dur, op. 49 F. Chopin: Balada č. 4 f mol, op. 52 C. Franck: Prelúdium, chorál a fúga F. Liszt: Sonáta h mol
9.4. - 19.00 h	Koncertná sieň Slovenskej filharmónie Slovenská filharmónia dirigent: Ondrej Lenárd Slovenský filharmonický zbor zbormajsterka: Blanka Juhaňáková solisti: Oľga Romanko - Aida Ida Kirilová - Amneris Kaludi Kaludow - Radames Peter Mikuláš - Ramphis Richard Haan - Amonasro Vladimír Kubovčík - kráľ Simon Somorjai - posol Jozefína Puczová - kňažka G. Verdi: Aida - koncertné uvedenie	24. a 25.4. - 19.00 h Koncertná sieň Slovenskej filharmónie Slovenská filharmónia dirigent: Aldo Ceccato solistka: Marco Rizzi, husle J. Sibelius: Finlandia, op. 26 Koncert d mol pre husle a orchester, op. 47 Symfónia č. 4 a mol, op. 63
10. a 11.4. - 19.00 h	Koncertná sieň Slovenskej filharmónie Slovenský komorný orchester umelecký vedúci: Bohdan Warchal G. F. Händel: Vodná hudba Concerto grosso G dur, op. 6 č. 1 Hudba k ohňostroju	30.4. - 19.00 h Koncertná sieň Slovenskej filharmónie Slovenská filharmónia dirigent: Rastislav Štúr solistka: Jordana Palovičová, klavír G. Rossini: Viliam Tell - predohra W. A. Mozart: Koncert B dur pre klavír a orchester KV 450 L. van Beethoven: Symfónia č. 8 F dur, op. 93
15.4. - 19.00 h	Moyzesova sieň Slovenskej filharmónie	

Spevácka súťaž vo Viedni

V dňoch 7. až 13. júla 1997 vo Viedni sa uskutoční 16. ročník horeuvedenej speváckej súťaže. Usporiadateľom súťaže je Viedenská komorná opera. Výberové kolo tejto súťaže - opera a opereta - sa uskutoční v sobotu 17. mája 1997 o 12.00 h v Mírbachovom paláci v Bratislave. Záujemci sa môžu prihlásiť do 3. mája 1997 na adrese Interartists, Bajzova 4, 821 08 Bratislava, tel./fax 07-5267170, kde získajú prihlášku, ako aj bližšie informácie.

NÁRODNÉ HUDOBNE CENTRUM - SLOVKONCERT

15.4. - 19.30 h	Trenčianske Teplice, Koncertná sieň Kúpeľnej dvorany Henrieta Lednárová, soprán Gustáv Beláček, basbarytón Jana Nagy-Juhász, klavír Bach, Rossini, Mandelsohn-Bartholdy, Weber, Donizetti, Mozart, Verdi, Dvořák	24.4. - 19.00 h	Verdi, Bizet, Rossini, Mozart Ziar nad Hronom, MsKS, sála MsKS Klavírný recitál Sylvia Čáková-Vizváryová Beethoven, Schubert, Chopin, Liszt, Debussy, Čikler
15.4. - 17.00 h	Sečovec, KPH, sála ZUŠ	25.4. - 19.30 h	Nové Zámky, Centrum kultúry Nábrežie Close Harmony Friends Mário Fančovič, dirigent, barytón Večer černošských spirituálov, tradičionálov a svetskej vokálnej hudby
16.4. - 19.00 h	Bardejov, MsKS, sála ZUŠ	27.4. - 10.30 h	Bratislava, Mírbachov palác Rem Urasin, klavír (Rusko) P. I. Čajkovskij
17.4. - 19.30 h	Bardejovské kúpele, LD Astória V očarení bel canta Nao Higano, soprán (Japonsko) Radoslav Šašina, kontrabas Dana Šašinová, klavír Bottesini, Paisiello, Donizetti, Bellini, Verdi	27.4. - 19.00 h	Dolný Kubín, MsKS, sála MsKS Večer černošských spirituálov a gospelov Close Harmony Friends Mário Fančovič, dirigent
16.4. - 19.30 h	Piešťany, Kongresová hala Violin Orchester Bratislava Mária Eliášová, soprán Mário Fančovič, barytón Strauss, Lehár, Brahms, Bock, Theodorakis, Kálmán, Lœwe, Gershwin	27.4. - 19.00 h	Humenné, MsKS, Kaštieľ - koncertná sála
16.4. - 14.00 h	Veľké Kapušany, MsKS, sála ZUŠ V romantickej nálade Dana Šašinová, klavír Radoslav Šašina, kontrabas Schubert, Bottesini, Chopin, Smetana, Suk	28.4. - 19.00 h	Špišská Nová Ves, MKC, Koncertná sála Reduty Klavírný recitál Tao Chang (Čína) Bach, Hummel, Chopin, Franck, Liszt
20.4. - 10.30 h	Bratislava, Mírbachov palác Klavírne duo Tatiana Lenková a Daniela Kardošová V spolupráci so Spolkom koncertných umelcov	29.4. - 19.30 h	Trenčianske Teplice, Rímsko-katolícky farský kostol Stanislav Šurin, organ Petra Nótová, soprán Vladimír Jaško, trúbka Purcell, Charpentier, Bach, Stanley, Vivaldi, Vejvanovský, Gounod, Schneider-Trnavský, Fauré, Mendelsohn-Bartholdy
20.4. - 16.00 h	Cífer, Dom kultúry Eva Šeniglová, soprán Ivan Ožvát, tenor Štefan Bučko, recitácia Igor Berger, klavír Židovské piesne a próza	30.4. - 19.00 h	Trenčín, Dom armády Orchester Komornej opery SND Marián Vach, dirigent Adriana Kohútiková, soprán Jitka Šaparová-Fischerová, mezzosoprán Simon Somorjai, tenor Peter Šubert, barytón Ján Galla, bas Rossini, Suppé, Mozart, Donizetti, Offenbach, Saint-Saens, Verdi, Puccini, Bizet
21.4. - 10.00 h	Dubnica nad Váhom, D-klub Vilha v zanedbanej záhrade Poetické pásmo z tvorby V. Šikulu Viera Strníšková, umelecké slovo Július Vašek, umelecké slovo Cyril Šikula, flauta	30.4. - 19.30 h	Piešťany, Kongresová hala Košické kvarteto Milan Kyjovský, 1. husle Štefan Demeter, 2. husle Juraj Šarišský, viola Milan Červenák, violončelo Dvořák, Schubert
21.4. - 19.00 h	Číž, Prírodné liečivé kúpele, Spoločenská sála Stretnutie s Petrom Michalicom Peter Michalica, husle Dana Šašinová, klavír Vivaldi, Mozart, Beethoven, Brahms, Schneider-Trnavský, Zeljenka, Smetana	Cyklus koncertov Slovenská pocta Brahmsovi a Schubertovi	
22.4. - 19.00 h	Rimavská Sobotka, MsKS, sála MsKS Otvárací koncert Hudobnej jari Peter Michalica, husle Dana Šašinová, klavír Vivaldi, Beethoven, Schubert, Kupkovič, Satie, Zeljenka, Massenet, Debussy, Smetana	14.4. - 19.00 h	Bratislava, Koncertná sieň Klarisky Marián Lapšanský, klavír Brahms, Schubert, Fibich
23.4. - 18.30 h	Hlohovec, Empírové divadlo Enikő Ginzeryová, cimbál, psaltérium Veronika Madarászová, čembalo, klavír Frescobaldi, Schmidt ml., Tartini Scarlatti, Bach, Anonym, Arenskij, Petrovics, Kurtág, Poulenc	21.4. - 19.00 h	Bratislava, Koncertná sieň Klarisky Hana Štolfová-Bandová, mezzosoprán Marián Banda, viola Ivan Gajan, klavír Schubert, Brahms, Eben
23.4. - 19.30 h	Piešťany, Kongresová hala Orchester Komornej opery SND Marián Vach, dirigent Lili Larinová, soprán Peter Šubert, barytón Vladimír Kubovčík, bas	28.4. - 19.00 h	Bratislava, Koncertná sieň Klarisky Ján Slávik, violončelo Daniela Varínska, klavír Schubert, Rajter, Brahms

NOVÁ SCÉNA
Apríl 1997

1.4. 19.00 h	Slávnostný koncert G. Dusíka
2.4. 19.00 h	Grand Hotel
3.4. 19.00 h	Grand Hotel
4.4. 19.00 h	Jozef a jeho farebný plášť
5.4. 19.00 h	Jozef a jeho farebný plášť
6.4. 17.00 h	Koncert G. Dusíka
7.4. 19.00 h	Krčma pod zeleným stromom - Zvolen

UPOZORNENIE PREDPLATITEĽOM

Nakoľko PNS, a.s., začiatkom tohto roka zrušila dosiaľ zaužívaný systém objednávania predplatného (na nadchádzajúci rok nebolo potrebné objednávkou písomne znovu obnovovať), dovoľujeme si upozorniť všetkých bývalých predplatiteľov, že na rok 1997 je nevyhnutné si náš časopis znova písomne objednať. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta, doručovateľ, predajňa PNS a stredisko PNS. Objednávky môžete zasielať aj na adresu redakcie Hudobného života, Špitálska 35, 811 08 Bratislava. Týmto sa tiež ospravedlňujeme všetkým predplatiteľom a čitateľom, ktorí sa oprávnené sťažujú na nedoručovanie Hudobného života. Za porozumenie ďakujeme

REDAKCIA

Objednávam si ..... ks časopisu	HUDOBNÝ ŽIVOT	na adresu:
Meno:		
Ulica:	Miesto:	
PSČ:		
Dátum:	Podpis:	
Objednávkou pošlite na adresu: HUDOBNÝ ŽIVOT, Špitálska 35, 811 08 Bratislava		
Celoročné predplatné 192 Sk, polročné 96 Sk.		